

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

GOSPODARSKI RAZVOJ INDIJE

Ljubljana, junij 2007

ALEŠ POROBIČ

IZJAVA

Študent Aleš Porobič izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Tjaše Redek, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 19.6.2007

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. ZGODOVINA INDIJE	2
2.1. INDIJA POD BRITANSKO VLADAVINO	2
2.2. INDIJA PO LETU 1947	5
3. VZROKI ZA HITRO GOSPODARSKO RAST OD OSEMDESETIH LET DALJE	7
3.1. KLJUČNE REFORME.....	8
3.2. ZNANJE IN ČLOVEŠKI KAPITAL	9
3.3. VPLIV RASTI PREBIVALSTVA NA GOSPODARSKO RAST	11
3.3.1. <i>Tri faze demografskega razvoja</i>	11
3.3.2. <i>Starostna porazdelitev, varčevanje in rast</i>	13
3.4. HITRA RAST IZVOZA IN VEČJE POVPRASEVANJE TUJINE	14
3.4.1. <i>Zunanji kapitalski tokovi</i>	14
3.4.1.1. <i>Značilnosti zunanjih kapitalskih tokov</i>	15
3.4.1.2. <i>Neposredne tuje investicije</i>	16
3.4.2. <i>Posebne ekonomske cone</i>	17
3.4.3. <i>Liberalna ekonomska politika in spodbude</i>	19
3.4.4. <i>Povečano povpraševanje tujine po storitvah</i>	20
3.4.5. <i>Ostali dejavniki povečanja povpraševanja tujine</i>	21
3.5. VPLIV POLITIČNEGA SISTEMA NA GOSPODARSKO RAST	23
4. GLOBALNI VPLIV RASTI INDIJE	24
4.1. KAZALCI INTEGRIRANOSTI INDIJE V SVETOVNO GOSPODARSTVO	25
4.2. VPLIV NA POSAMEZNE GOSPODARSKE PANOGE	26
4.3. POMEN INDIJE NA TRGU SUROVIN	28
5. GOSPODARSKI OBETI IN POTREBNE REFORME	30
5.1. MAKROEKONOMSKE REFORME	31
5.2. MEZOEKONOMSKE REFORME	31
5.3. MIKROEKONOMSKE REFORME	32
6. SKLEP	33
LITERATURA	35
VIRI	36

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Celotna proizvodnja držav in regij po letih kot % celotne svetovne proizvodnje.....	3
Tabela 2: Padec cene srebra in menjalni tečaj rupija/funt.....	4
Tabela 3: Stopnja rasti BDP in posameznih elementov BDP.....	6
Tabela 4: Rast izvoza, uvoza in BDP Indije za izbrana leta kot posledica ekonomskega odpiranja Indije.....	7
Tabela 5: Primerjava izdatkov za izobraževanje Indija – Kitajska.....	10
Tabela 6: Statistika prebivalstva Indije in projekcije.....	12
Tabela 7: Spremembe v obremenjenosti s starim prebivalstvom, stopnja varčevanja in stopnja investiranja.....	13
Tabela 8: Primerjava kapitalskih tokov med letoma 1990 in 2004.....	16
Tabela 9: Rezultat Indije na lestvici konkurenčnosti države.....	20
Tabela 10: Indeks proizvodnih zmožnosti za Indijo in Kitajsko.....	21
Tabela 11: Indeks korupcije za Indijo in primerljive države.....	23
Tabela 12: Stopnja integracije Indije v globalnem gospodarstvu.....	25
Tabela 13: Vpliv Indije na svetovno gospodarstvo, izračun na osnovi PKM.....	25
Tabela 14: Delež Indije po zastopanosti oblačil in tekstilnih izdelkov, ZDA in EU.....	26
Tabela 15: Poraba surovin in uvrstitev Indije.....	29

SEZNAM SLIK

Slika 1: Rast bruto domačega varčevanja v % BDP za Indijo in vzhodno Azijo.....	14
Slika 2: Trend izvoza PEC.....	18
Slika 3: Delež izvoza PEC v celotnem izvozu Indije.....	19
Slika 4: Izvoz storitev Indije v % BDP.....	21
Slika 5: Delež izvoza storitev Indije kot % svetovnega izvoza storitev.....	21

1. UVOD

V vse bolj integriranem svetu globalne ekonomije sta obseg in moč konkurenčnega boja neprimerljiva s katerim koli drugim obdobjem v preteklosti. Meje so čedalje manj pomembne, svet je vsak dan manjši. V tem svetu obstajata dve vrsti držav, tiste, ki okoliščine izkoristijo sebi v prid, in tiste, ki se iz takšnih ali drugačnih razlogov temu primerno ne prilagodijo. Razlika med uspehom in neuspehom je čedalje večja, ekstremi so pogostejši. V tem svetu je Indija dežela možnosti, katere celotni potencial še zdaleč ni izkoriščen.

Po skoraj treh stoletjih kolonializma je Indija na polovici 20. stoletja zopet stopila na samostojno in svobodno pot. Prvo poosamosvojitveno obdobje, tako imenovani indijski socializem, je bilo obdobje ekonomskih regulacij, razprostiranja javnega sektorja na vsa področja gospodarstva in omejevanja mednarodne trgovine. V tistem času je Indija izgubila stik s takrat primerljivimi gospodarstvi, ki so do časa, ko je Indija spremenila svoj način, dosegle za Indijo težko dosegljivo stanje gospodarske razvitosti.

V naslednjem obdobju, po letu 1980, se je Indija začela gospodarsko odpirati in s tem napovedala čedalje pomembnejšo vlogo na globalnem trgu. Postopoma je sprostila mednarodno trgovino, javni sektor se je začel umikati. Reforme oziroma zametki reform v osemdesetih letih 20. stoletja in korenitejše reforme v devetdesetih letih so ponudile razvitemu svetu pot do ogromnega števila prebivalstva in s tem trga, ki omogoča nepredstavljive možnosti.

V diplomski nalogi bom skušal opisati pot Indije od nerazvite britanske kolonije do ene izmed najperspektivnejših držav sveta, katere pot k ponovnemu vzponu se je začela po osamosvojitvi od Britanskega imperija leta 1947, šele ob koncu prejšnjega stoletja pa je, kljub že več kot polstoletni samostojnosti, po tej poti globalne gospodarske in politične velesile začela stopati z večjimi in odločnimi koraki.

V prvem delu diplomske naloge bom opisal zgodovino Indije, in sicer se bom osredotočil na del, ki je z današnjega stališča najpomembnejši, saj je najbolj vplival na trenutni položaj. Ta del indijske zgodovine je nadvlada britanskega kolonialnega imperija. Nadaljeval bom z razlogi za gospodarski vzpon, ki so Indijo pripeljali do statusa ene izmed najperspektivnejših držav, ki bi ob pravi kombinaciji ekonomske politike in ekonomskega liberalizma lahko v prihodnosti postala ena izmed vodilnih svetovnih gospodarstev. V tretjem delu bom opisal vpliv, ki ga razvoj Indije prinaša svetu v gospodarskem smislu. V zadnjem delu pa bom na kratko opisal še spremembe na področjih, ki bi jih po nekaterih mnenjih Indija morala izpeljati, da bi trenutno gospodarsko rast vzdrževala oziroma še povečevala skozi čas, potreben, da se razvije v eno izmed gospodarsko najpomembnejših držav sveta.

Pri izdelavi diplomske naloge sem si pomagal s podatki iz strokovnih člankov, literature, predvsem tuje, internetnih virov in statističnih publikacij ter raznih mednarodnih, predvsem pa indijskih ekonomskih in statističnih uradov.

2. ZGODOVINA INDIJE

Indija¹ je imela v svoji zgodovini številne vzpone in padce, svoja dosedanja vrhunca pa je, gledano z ekonomskega stališča, dosegla v 1. in 11. stoletju našega štetja. V prvem obdobju razcveta je Indija dosegala 32,9 % svetovnega BDP, na drugem pa 28,9 % (Maddison, 2001 str. 34). Svoj zadnji ekonomski vzpon pred 20. stoletjem je dosegla okoli leta 1700, ko je pod vladavino Mughalskega cesarstva² dosegla 24,4 % svetovnega BDP. Nato je zaradi različnih razlogov ekonomski pomen te velikanke padal, vse do zanjo zanemarljivih 3,8 % svetovnega BDP v letu 1952. Najpomembnejši vpliv na padec pomembnosti vloge v svetovnem gospodarstvu ter vpliv na današnjo Indijo je imel prihod Evropejcev in posledično obdobje kolonializma (Wikipedia, 2007).

Prisotnost Evropejcev v Indiji se je začela v 16. stoletju, po odkritju pomorske poti med Evropo in Indijo leta 1498³, ko je bilo na vrhuncu moči Mughalsko cesarstvo. Portugalci so vzpostavili močna trgovska in pomorska središča v Goji, Damanu, Diju in Bombaju⁴, s čimer je bila omogočena trgovina med Indijo in Evropo. Portugalski prisotnosti v Indiji so se ob koncu 16. stoletja pridružili Britanci in jih v kratkem času izrinili tako z gospodarskega kot političnega prizorišča. Nadzor je prevzelo britansko podjetje East India Company, z vzpostavitvijo centrale v Suratlu leta 1613. S to malo podružnico se je začela skoraj 300-letna britanska nadvlada v Indiji, ki je do leta 1769 prevzela nadzor nad celotno trgovino na Indijskem polotoku. Način, na katerega je mala otoška država to dosegla, je bil sklepanje sporazumov s tamkajšnjimi vladarji ter usposabljanje domačinov za svojo vojsko, katere cilj naj bi bil obramba Indije, v resnici pa je služila za zatiranje uporov proti britanskim kolonizatorjem (Geographia, 2007).

2.1. INDIJA POD BRITANSKO VLADAVINO

Britanci so začeli svojo gospodarsko dejavnost z odprtjem britanskih tovarn in trgovskih središč, leta 1639 pa so vzpostavili tudi svojo vojaško prisotnost z gradnjo trdnjave St. George

¹ Uradni naziv države je Republika Indija, vendar bom v nadaljevanju uporabljal le ime Indija.

² Mughalsko cesarstvo (1526-1857) je v obdobju svojega največjega razcveta vladalo celotnemu indijskemu polotoku.

³ Pomorsko pot do Indije je odkril Vasco da Gama (1469-1524), najuspešnejši in najbolj poznan portugalski raziskovalec (Wikipedia, 2007).

⁴ Indijska pristanišča.

v današnjem Madrasu. Podobne cilje so imeli tudi Francozi, vendar pa so po vzpostavitvi trgovskih in vojaških središč vojne z Britanci privedle do njihovega umika iz Indije (v nezatni meri so ostali prisotni do leta 1960). Večino britanske trgovine je nadzorovala britanska trgovska družba British East India Company, ki je pozneje postala bolj upravitelj kolonije kot trgovska družba, saj si je pridobila pravico do pobiranja davkov na ozemlju Indije. V začetku 18. stoletja je Mughalsko cesarstvo začelo razpadati, kar je povzročilo nastanek regionalnih držav. To je Britancem omogočilo, da so do leta 1850 nadzorovali večji del Indijskega polotoka, ki je obsegal današnje Indijo, Pakistan in Bangladeš. V boju za nadvlado so v letih 1857–1858 premagali upornike in združili Indijo pod svojo nadvlado, simbolično in formalno s kronanjem kraljice Viktorije kot indijske kraljice, s čimer je uradna oblast nad indijskim guvernerjem tudi uradno prešla z East Indian Company neposredno na britanski dvor (Wikipedia, 2007).

Kot eden izmed stranskih učinkov kolonizacije se je v 18. in 19. stoletju v Indiji odvijal proces tako imenovane deindustrializacije⁵ ali agrarizacije. Ekonomija Indije je v tistem času slonela na proizvodnji in predelavi tekstila. Ker pa sta zavirajoča kolonizacija in ekonomsko izkoriščanje Indije upočasnili procese, kot je industrializacija, je večina dela potekala ročno. To je omogočilo Britancem, ki so izkoriščali nizke nabavne cene surovih materialov, da so s pomočjo uporabe strojev proizvajali po nižjih stroških, s tem se je nižala prodajna cena bombaža, Velika Britanija pa je prevzemala velik del proizvodnje, kar je Indijo potisnilo v preusmeritev v kmetijski sektor. Poleg tega so na deindustrializacijo vplivale tudi nizke carinske dajatve, pozneje pa celo prosta trgovina za uvoz blaga iz Velike Britanije v Indijo. Zaradi tega je Indija veliko uvažala, na drugi strani pa ni bilo izvoza, ki bi uravnovesil plačilnobilančni primanjkljaj. Delež zaposlenih v industriji se je predvsem zaradi teh razlogov zmanjšal z 18% leta 1800 na 10% leta 1900, delež zaposlenih v proizvodnji, rudarstvu in gradbeništvu pa se je z 28,4 % vseh zaposlenih v letu 1881 zmanjšal na 12,4 % v letu 1911 (Clingingsmith, Williamson, 2004, str. 4–5). Padec deleža celotne proizvodnje je prikazan v Tabeli 1 na strani 3.

Tabela 1: Celotna proizvodnja držav in regij po letih kot % celotne svetovne proizvodnje

Leto	Indija	Kitajska	Razviti Zahod	Ostali nerazviti svet
1800	19,7	33,3	23,3	14,7
1830	17,6	29,8	39,5	13,3
1880	2,8	12,5	79,1	5,6
1913	1,4	3,6	92,5	2,5

Vir: Simmons, 1984, str. 34.

⁵ Pojem deindustrializacija v širšem pomenu označuje socialnoekonomske spremembe, pri katerih se začne do tedaj prevladujoči delež sekundarnih dejavnosti v gospodarski strukturi zmanjševati v korist terciarnih in kvartarnih dejavnosti (Vrišer, 2001, str. 50).

Britanski kolonializem je sicer ustvaril institucionalno in infrastrukturno okolje, ki je v državi uveljavilo zakon in red, zgrajeni sta bili dobro razviti mreži železnic in telegrafov, uveden je bil moderen pravni sistem. Z gospodarskega vidika pa se je med britansko vladavino ekonomska pomembnost Indije močno zmanjšala, predvsem zaradi upadanja trgovine med Indijo in ostalim svetom. Primarni britanski cilj je bil izkoriščanje naravnih bogastev za lastno proizvodnjo. Britanska osredotočenost na zgolj lastne cilje je ustvarila okoliščine, v katerih Indija ni bila sposobna izkoristiti velikih sprememb, ki so se v tistem času dogajale v svetovni ekonomiji: industrializacija, rast mednarodne trgovine in proizvodnje, razvoj novih ekonomskih teorij itd. Ob koncu britanske nadvlade je bila Indija ena izmed najrevnejših držav sveta, država z zavrtim industrijskim razvojem, kmetijstvom, ki ni bilo sposobno ustvariti dovolj hrane za čedalje hitreje rastoče prebivalstvo, večina prebivalstva je bila nepismena, pričakovana življenjska doba pa je bila med najnižjimi na svetu. Gospodarstvo Indije je bilo po britanski nadvladi v razsulu. (Manas, 2007).

V drugi polovici 19. stoletja je na že tako slabe gospodarske razmere slabo vplivala še devalvacija rupije. V sedemdesetih letih tistega stoletja so se številne industrijsko razvite države pridružile Veliki Britaniji in Nemčiji v vezavi svoje valute na zlato. Istočasno so države, ki niso imele dostopa do velikih količin zlata, in države, ki so bile pod tujo kolonialno oblastjo in s tem niso imele besede pri lastni monetarni politiki, ostale vezane na srebro. Nova nahajališča srebra so zmanjševala vrednost te kovine, kar je nižalo vrednost valut, ki so bile na srebro vezane, istočasno pa se je zaradi ugodnih gospodarskih razmer višala vrednost valut, vezanih na zlato. Ker so države, katerih valute so bile vezane na srebro, večino menjave ustvarile z državami, katerih valute so bile vezane na zlato, je to vodilo v velike razlike v koristih menjave. Indijo, ki je večino svoje blagovne menjave ustvarila z Veliko Britanijo, je vztrajen padec rupije in rast funta pripeljal v globok plačilnobilančni primanjkljaj (Wikipedia, 2007).

Tabela 2: Padec cene srebra in menjalni tečaj rupija/funt

Leto	Cena srebra v penijih za unčo ⁶	Menjalni tečaj rupija/funt (peniji)
1871/1872	60,5	23,125
1879-1880	51,25	20
1883-1884	50,5	19,5
1891-1892	45	16,75
1892-1893	39	15

Vir: Dadachanji, 1934, str.15.

V obdobju pred in med obema svetovnima vojnoma se je čedalje bolj izražala želja po neodvisnosti. Institucionalni in politični vpliv Evrope, ki se je kazal skozi britansko

⁶ Trgovska utežna mera za zlato in srebro, ena enota predstavlja 31,1g.

vladavino, je, ironično, navdahnil Indijce k vedno izrazitejši želji po samostojnosti, ki se je pod vodstvom Mahatma Ghandija leta 1947 tudi uresničila z odhodom Britancev.

2.2. INDIJA PO LETU 1947

Leta 1947 je po skoraj 27 letih uporov Indija postala samostojna⁷. Politični voditelji so se strinjali, da je za oživitev obubožanega gospodarstva treba dvigniti prihodke in potrošnjo med najrevnejšimi deli prebivalstva. Po letu 1951 so v skladu s politiko tedanje vzornice Sovjetske zveze in njenim planskim gospodarstvom sledili številni petletni plani, ki pa kljub znatni gospodarski rasti v petdesetih letih na dolgi rok niso prinesli take oživitve gospodarstva, kot so načrtovalci pričakovali, kar se je pokazalo v počasnejšem gospodarskem razvoju od primerljivih azijskih držav.

Med letoma 1951 in 1979 je Indija poskušala uveljaviti svojo različico socializma. Država se je poskušala vmešavati v gospodarstvo, prevladovalo je prepričanje, da svobodni trg sam po sebi ne bo uspel oživiti propadajočega gospodarstva, da zasebnemu sektorju ne gre zaupati ter da bo javni sektor najboljše zagotavljal potrošne in socialne dobrine.

Indijsko gospodarstvo je v tem obdobju raslo s povprečno stopnjo 3,1 % letno. Industrijska proizvodnja je rasla s povprečno stopnjo 4,5 % letno, medtem ko je kmetijstvo raslo s povprečno stopnjo 3,1 % na leto.

V tem obdobju je Indija zapadla v javnofinančni primanjkljaj, ki se je še povečal v šestdesetih, zaradi česar Indija ni imela možnosti dostopa do kreditov iz zasebnega sektorja in tujine. Izdane so bile državne obveznice, s tem se je povečala količina denarja v obtoku, to pa je vodilo v povečanje inflacije. Leta 1966 je bila ukinjena finančna pomoč iz tujine, ki je bila do takrat ključni razlog, da ni prišlo do devalvacije rupije. Postavljen je bil pogoj, da mora Indija sprostiti omejitve mednarodne trgovine. Sledila je devalvacija rupije, ki jo je spremljala zmerna liberalizacija trgovine, devalvacijo pa je še poglobila indijsko-pakistanska vojna (Wikipedia, 2007).

Na omenjeno upočasnitev gospodarske rasti v šestdesetih je skupaj vplivalo več dejavnikov, težko pa je določiti najpomembnejšega. Dejstvo je, da so pomanjkljiva infrastruktura, potreba po strukturnih spremembah v kmetijstvu, neučinkovitost industrijskega sektorja ter vojna s Kitajsko leta 1962, vojni s Pakistanom v letih 1965 in 1971, reka beguncev iz vzhodnega Pakistana, suša v letih 1965, 1966, 1971 in 1972, devalvacija valute v letu 1966 in prva svetovna naftna kriza med letoma 1973 in 1974 vsi skupaj vodili v upočasnitev indijskega gospodarstva. Podatki kažejo na gospodarsko stanje Indije takoj po osamosvojitvi ter na rast

⁷ Del Kolonije Indije je takrat ustanovil Islamsko republiko Pakistan, drugi del pa Republiko Indijo, ki jo v tem diplomskem delu obravnavam.

in poznejši padec zaradi zgoraj omenjenih razlogov (glej Tab. 3, na str. 6). Opazen je velik porast investicij in državne potrošnje takoj po osamosvojitvi zaradi velikih investicij v transport, komunikacije in energijo (Khanna, 2005, str. 14).

Tabela 3: Stopnja rasti BDP in posameznih elementov BDP

Stopnja povprečne letne rasti (v%)	Obdobje 1947–1964	1965–1979
BDP	4,4	2,9
BDP na prebivalca	2,3	0,6
Zasebna potrošnja	3,7	2,8
Državna potrošnja	6,6	5,1
Investicije	7,9	4,5
Izvoz blaga in storitev	0	10,2

Vir: Khanna, 2005, str.15.

Načrtovalci indijske gospodarske politike so poudarjali samozadostnost z namenom zmanjševanja oziroma izničenja odvisnosti od tujine, kar je za državo, ki ima kolonialno zgodovino, popolnoma razumljivo. Posledica težnje k samozadostnosti je bila hitra industrializacija, še posebej na področju kapitalnih dobrin. Ekonomska politika je težila tudi k zmanjševanju odvisnosti od mednarodne menjave, neizogibne posledice pa so bile trgovinske omejitve.

Glede na to, da je bila Indija država z relativno malo kapitala, so snovalci ekonomske politike oblikovali kombinacijo javnega in zasebnega sektorja, pri katerem so bile bistvene panoge v državni lasti, medtem ko je bil zasebni sektor pod ostrim nadzorom ekonomske politike. Za investicije, uvoz in proizvodnjo so bile potrebne licence, država je nadzorovala cene, blagovno menjavo s tujino, odobravanje kreditov. Država si je v določenih situacijah omogočila vstop tudi v sektorje, ki niso bili eksplicitno javni, na primer nacionalizacija nekaterih zasebnih bank leta 1967 (Kochhar et al., 2006, str. 983).

Eden izmed ciljev je bil tudi geografsko izenačen razvoj države, kar je pomenilo investicije v predele, kjer ni bilo bližine trgov ali pa so bili ti premajhni za omogočanje proizvodnje velikega obsega (Kochhar et al., 2006, str. 985).

Vlada je poskušala spodbujati delovno intenzivne panoge, zato je spodbujala predvsem manjša in srednje velika podjetja s subvencijami, lažjim dostopom do kreditov, davčnimi počitnicami. Poleg tega je bila proizvodnja nekaterih dobrin namenjena izključno zasebnemu sektorju. Vlada je tudi povečevala pravice in zaščito delavcev, kot na primer amandma k Zakonu o industrijskih sporih, ki je do takrat veleval, da mora podjetje za odpust več kot tristotih zaposlenih dobiti

dovoljenje vlade, po tem amandmaju pa se je meja za obvezno pridobitev dovoljenja spustila na odpust stotih zaposlenih. (Kochhar et al., 2006, str. 985).

Indija je imela do leta 1991 fiksni devizni tečaj, v skladu s katerim je bila rupija vezana na košarico valut najpomembnejših gospodarskih partnerjev. Zaradi primanjkljaja v plačilni bilanci, ki se je vlekel od sredine osemdesetih, je bila Indija do začetka devetdesetih let 20. stoletja v resnih ekonomskih težavah. Država je imela težave z izpolnjevanjem obveznosti, državne rezerve pa so se močno zmanjšale. Vlada, ki jo je takrat vodil premier Chandrashekher, se je odločila za temeljite gospodarske reforme, za katere je zadolžila posebnega gospodarskega svetovalca Manmohana Singha⁸ (Wikipedia, 2007). Ta dogodek je največji zasuk v indijskem gospodarstvu po osamosvojitvi, saj se je namesto zaprtosti gospodarstva in poudarka na uvoznih substitutih Indija začela ekonomsko odpirati.

3. VZROKI ZA HITRO GOSPODARSKO RAST OD OSEMDESETIH LET DALJE

Reforme so prinesle spremembe v treh pogledih, to so liberalizacija, privatizacija in globalizacija. Liberalizacija je pomenila odpravo licenc za proizvodnjo in uvoz, privatizacija je pomenila zmanjševanje vloge države v gospodarstvu, globalizacija pa je pomenila lažje delovanje večnacionalnih podjetij v Indiji. Reforme so se nadaljevale do leta 1996, ko je dotedanjo vlado zamenjala nova garnitura, s katero sta se hitrost in radikalnost reform zmanjšali.

Tabela 4: Rast izvoza, uvoza in BDP Indije za izbrana leta kot posledica ekonomskega odpiranja Indije (v mio USD)

Leto	Izvoz	Uvoz	BDP
1980	90,290	135,960	1.380,334
1985	149,510	217,540	2.729,350
1990	406,350	486,980	5.542,706
1995	1.307,330	1.449,530	11.571,882
2000	2.781,260	2.975,230	20.791,898

Vir: Economic History Services, 2007.

V nadaljevanju bom opisal dejavnike, ki so po mojem mnenju bistveni za gospodarski razcvet Indije od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje. Težko je določiti, kateri je bil najpomembnejši, saj so skupaj pripomogli h gospodarski oživitvi Indije.

⁸ Sedanji predsednik indijske vlade.

3.1. KLJUČNE REFORME

Ekonomsko politika se je v začetku osemdesetih let začela odmikati od ekonomskega nadzora in restrikcij v zasebnem sektorju. Sprememba je odraz ugotovitve, da je nadzor gospodarstva samouničujoč. V luči teh ugotovitev je vlada sprejela več reform, ki naj bi sprostile omejitve predvsem v zasebnem sektorju.

Glavni poudarki reform v osemdesetih letih so bili (Kochhar et al., 2006, str. 995-996):

- liberalizacija uvoza, predvsem kapitala in vmesnih proizvodov,
- spodbujanje izvoza, predvsem s pomočjo davčnih olajšav in lažjega dostopa do kreditov in tujih valut,
- ukinitvev pogojev za delovanje v posameznih sektorjih gospodarstva in s tem omogočanje preskoka na podobne ali sorodne panoge,
- sprostitev cen najpomembnejših vmesnih proizvodov.

V tem obdobju je bila povprečna letna gospodarska rast 5,5 %. Kot posledica reform ekonomske politike so se investicije povečale s 4,5 % na 5 % letno (merjeno v odstotkih BDP). Pomembnejša od samega povečanja investicij je bila struktura teh investicij. Stopnja rasti investicij v mehanizacijo in opremljenost se je več kot podvojila, in sicer s 3,7 % letno na 9,9 %. To je povečalo delež mehanizacije v stogu kapitala za 15,4 %, investiranje v opremo pa močno vpliva na dolgoročno gospodarsko rast. Relativna cena strojne opreme se je v tem času zniževala za 0,8 % letno. Odpiranje trga tujemu kapitalu je povečalo konkurenco domačemu kapitalu, kar je vodilo tudi v zniževanje cen kapitalnih dobrin. Povečanje investiranja v strojno opremo in večja razpoložljivost in kakovost te opreme sta torej močno vplivali na povečanje rasti v tem obdobju. Očitno je bilo tudi povečanje rasti zasebnih investicij s 3,5 % letno na 8,4 % letno (Virmani, 2004, str. 41-42).

Poudarki reform v devetdesetih, ki se omenjajo kot bolj tržno usmerjene, so bili (Kochhar et.al, 2006, str. 998–997):

- odprava licenciranja v nekaterih sektorjih ter krčenje področij, ki jih je nadzorovala država,
- liberalizacija neposrednih tujih investicij in portfeljskih naložb,
- liberalizacija mednarodne trgovine, ki je vsebovala odpravo uvoznih licenc in odpravo ovir za vstop na indijski trg,
- liberalizacija finančnega sektorja, ki je poslej omogočal prost vstop domačih in tujih zasebnih bank, ter vzpostavitev zavarovalnega sektorja,
- liberalizacija vlaganj v pomembne sektorje, npr. telekomunikacije.

Stopnja rasti zasebne in državne potrošnje se je v tem obdobju minimalno povečala. Povečala pa se je rast izvoza blaga in storitev z 8,4 % letno na 10,8 %. Stopnja rasti investicij se je povečala s 5 % na 7,8 % letno. Stopnja rasti investicij v osnovna sredstva je bila sicer še vedno visokih 7,8 %, vendar pa se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem v osemdesetih znižala za približno 2 %. Vseeno pa je bil delež strojne opreme v fiksnih investicijah v tem obdobju za 10 % višji, kar je posledica večjih zasebnih investicij ob zmanjševanju državnih investicij v strojno opremo. Delež zasebnih investicij v fiksnih investicijah se je povečal z 52,6 % na 67,6 %. Stopnja rasti fiksnih investicij, ki se je povečevala v prejšnji fazi, se je v tej zmanjšala na 9,7 % letno. Protekcionistične uvozne carine in količinske omejitve uvoza so se zmanjšale. Najvišje carine, ki so do leta 1991 znašale 150 %, so se do leta 2003 znižale na 30 % oziroma na 25 % leta 2004. Zmanjšanje ovir za uvoz je bilo skupni vpliv teh zmanjšanih omejitev in ugodnega menjalnega tečaja (Virmani, 2004, str. 43–44).

Reforme v devetdesetih pa niso vsebovale posegov v privatizacijo tako finančnih kot nefinančnih družb, na področje delovne sile ter posegov na področje kmetijstva. Na teh področjih čaka državo še precej dela. Kljub temu dosega Indija zavidljivo rast. K temu prispevajo številni dejavniki, med drugim tudi znanje in človeški kapital.

3.2. ZNANJE IN ČLOVEŠKI KAPITAL

Izobraževanje vpliva na gospodarski razvoj države na več načinov. Prvi je preskrbovanje kvalificirane delovne sile, ki pozitivno vpliva na produktivnost dela in brez katere bi bil fizični kapital nekoristen. Drugi način vpliva znanja na gospodarstvo je morda bolj posreden; znanje namreč ustvarja vzdušje za rast, in sicer s tem, da ljudje mislijo prek svojih neposrednih trenutnih potreb (Senjur, 2002, str. 285).

"Izobraževanje daje ljudem apetit za spremembe in povečuje sposobnost ljudi, da se uspešneje spopadajo z ekonomskimi neravnovesji in s spremembami, ki so nujen spremljajoči pojav gospodarskega razvoja" (Senjur, 2002).

Ob osamosvojitvi od britanske oblasti si je Indija med drugimi zastavila cilj vzpostavitve obveznega in brezplačnega šolanja za otroke, stare do 14 let, in s tem zmanjšati stopnjo nepismenosti. Tega cilja ni dosegla, se je pa vztrajnost izkazala za koristno med letoma 1991 in 2001, ko je v enem desetletju stopnja pismenosti prebivalcev, starejših od 7 let, narasla za 13 %, na skupno 65 %, kar je največja rast pismenosti v zgodovini Indije. Precejšnja rast pismenosti je zaznati tudi med letoma 1993 in 1999, ko se je stopnja pismenosti prebivalstva med 6 in 19 leti povečala za 10 %. V istem obdobju se je povečal tudi vpis na osnovne šole. V istem obdobju se je na ruralnih območjih število deklic, vpisanih v osnovno šolo, povečalo za 20 %.

Dejavnika, ki sta vplivala na to pospešeno rast izobraževanja, sta predvsem dva: povečano povpraševanje po izobraževanju in povečano vlaganje v izobraževanje. Na povečano povpraševanje po šolanju so skupno vplivali zmanjšanje revščine, zmanjšanje rodnosti in s tem večje možnosti otrok ter svetlejša gospodarska prihodnost, ki je bila predvsem posledica mednarodnega odpiranja Indije. Te smernice so povzročile večje povpraševanje po izobraženi delovni sili in s tem večji donos na šolanje. Na večjo in kakovostnejšo ponudbo šol pa je vplivala decentralizacija šolskega sistema, ki je omogočala boljše vodenje, večjo strokovnost učiteljev in pojav številnih zasebnih šol. Kot negativna posledica decentralizacije šolske politike pa se je pojavila različna kakovost izobraževanja v različnih delih države.

Indija v izobrazbo glede na svoj dohodek vlaga več kot primerljive države (za lažjo predstavbo bom primerjal podatke o javnih izdatkih za izobraževanje kot odstotek BDP na prebivalca med Indijo in Kitajsko). Skupno vlaganje v izobrazbo je v Indiji višje kot na Kitajskem, in sicer so celotni izdatki v letu 2000 v Indiji znašali 4,1 % BDP, medtem ko je na Kitajskem ta delež znašal le 2,1 % BDP. V osnovno in sekundarno šolstvo Indija vlaga več kot Kitajska, vendar je kljub temu stopnja pismenosti odraslih⁹ v Indiji nižja, in sicer znaša 60,1 %. To je predvsem posledica uvedbe obveznega devetletnega šolanja na Kitajskem, ki je s tem želela izničiti velike razlike med izobraženostjo v ruralnih in urbanih predelih. V terciarnem šolstvu Indija nominalno sicer vlaga manj kot Kitajska, vendar je glede na svoj dohodek na prebivalca vlagala in še vedno vlaga več sredstev v terciarno izobraževanje kot primerljive države. Posledica je široka ponudba dobro izobražene, izkušene, a poceni delovne sile, dodatni prednosti pri zaposlitvi visoko izobražene delovne sile, predvsem s strani tujih večnacionalnih podjetij, pa sta tudi zakonsko nizka stopnja varovanja visoko izobražene delovne sile in odlično znanje angleškega jezika. Ti razlogi so vplivali na razvoj industrij z visokimi dodanimi vrednostmi in na vse večje zaposlovanje v teh sektorjih.

Tabela 5: Primerjava izdatkov za izobraževanje Indija – Kitajska

Javni izdatki za izobraževanje	Indija		Kitajska	
	1995	2000	1995	2000
Stopnja pismenosti odraslih		61,0		90,9
Celotni izdatki kot % BDP	3,1	4,1	2,5	2,1
Osnovno šolstvo*	8,4	13,9	5,2	5,2
Sekundarno šolstvo*	11,3	23,3	10	12,7
Terciarno šolstvo*	68,4	86,7	65	99,2

* Izdatki za šolanje predstavljajo izdatke za posameznika v trenutni fazi šolanja, izraženi v % BDP p.c.

Vir: Education Profile: India, 2006.

Indija je za razliko od ostalih azijskih držav v razvoju preskočila fazo, in sicer se je namesto usmeritve v delovno intenzivne panoge specializirala v panoge, kjer je poudarek na znanju, in

⁹ Pri stopnji pismenosti odraslih se za odrasle štejejo osebe, stare 15 ali več let.

v industrijo obsega. Decentralizacija države je omogočila posameznim državam znotraj Indije hiter razvoj, brez nepotrebnega zadrževanja zaradi manj razvitih in manj uspešnih držav. Hiter razvoj posameznih držav v sedanjem času liberalizma so omogočila prav raznolikost proizvodnje v času centralizacije in samozadostnosti ter sredstva in človeške sposobnosti, ki so bile pridobljene v prejšnjem sistemu oziroma obdobju.

Po konvencionalnem pogledu na razvoj Indije je bil le-ta razdeljen na temnejše obdobje kontrol in uvoznih substitutov, ki mu je sledilo obdobje hitrega razvoja in reform po letu 1991. Hiter razvoj informacijske tehnologije je vodil k spoznanju, da je bilo v tako imenovanem mračnem obdobju ustvarjenega veliko znanja, človeškega kapitala in proizvodnih sposobnosti, ki so bili do sprostitve gospodarstva prikriti, ob liberalizaciji in prihodu tujih podjetij pa se je pokazalo, da je kakovost človeškega kapitala v Indiji precejšnja (Kochhar et al., 2006, str. 1005).

Ena oblika človeškega kapitala so posebej izučeni zaposleni v državnih podjetjih v posameznih industrijah, npr. Electronic Corporation of India, ki predstavljajo hrbtenico za tuja programerska podjetja, ali pa številni bivši zaposleni v Indijski centralni banki (State Bank of India), zaslužni za hitro rast finančnega sektorja (Kochhar et al., 2006, str. 1006).

Druga oblika je bolj splošna oblika človeškega kapitala, podjetniški duh ali ugodna podjetniška klima. V Indiji so nekatere države izučile precejšnje število izurjenega osebja, ki lahko ob odprtju novih trgov zamenja dejavnost ter svoje organizacijske in podjetniške sposobnosti izrabi v teh vzhajajočih panogah (Kochhar et al., 2006, str. 1006).

3.3. VPLIV RASTI PREBIVALSTVA NA GOSPODARSKO RAST

Prebivalstvo ima nesporno zelo pomemben vpliv na gospodarski razvoj države. Ta vpliv lahko razdelimo na dva vidika: kvalitativni vidik, s čimer mislim na izobraženost in strokovno usposobljenost prebivalstva, ter kvantitativni vidik, to je skupno število prebivalstva in starostna struktura prebivalstva, ki vpliva na delovno aktivnost, s tem pa na sposobnost varčevanja in investiranja. Absolutno število prebivalstva nam v ekonomski teoriji pove veliko o velikosti trga, o potencialih za ekonomije obsega ter o razpoložljivosti delovne sile. S tega vidika je večji obseg prebivalstva v državi ugoden za gospodarski razvoj (Senjur, 2002, str. 259).

3.3.1. Tri faze demografskega razvoja

Državam z visoko stopnjo rasti prebivalstva imajo možnost izkoristiti t. i. demografsko priložnost, ki se jim ponudi med prehodom iz visoke v nizko stopnjo smrtnosti in rodnosti. Ta proces je v Evropi potekal približno 200 let, Indija in druge države v razvoju pa so ga

skrajšale v tri generacije. Kritična točka v demografskih spremembah je v časovni razliki med upadanjem smrtnosti in rodnosti. Z gospodarskim razvojem se najprej močno zniža smrtnost, s tem se ustvari presežek mlade populacije, ki se z leti stara in s tem spreminja demografsko podobo države. Ta sprememba vsebuje tri faze:

1. faza: v tej fazi se poveča delež mlade populacije
2. faza: v drugi fazi se zmanjša delež mlade populacije, rahlo se poveča delež stare populacije, močno pa se poveča delež delovno aktivnega prebivalstva srednjih let
3. faza: v tretji fazi se zmanjša delež delovnega prebivalstva, močno pa se poveča delež ostarelega prebivalstva (v tej fazi se nahaja večina Zahodne Evrope)

Tabela 6: Statistika prebivalstva Indije in projekcije

Obdobje	Rast prebivalstva (v%)	Rodnost*	Smrtnost**	Delež aktivnega prebivalstva***
1950-1955	2,00	45,4	25,4	57,7
1955-1960	2,26	44,8	22,2	57,6
1960-1965	2,26	42,4	19,8	56,8
1965-1970	2,28	40,6	17,7	56,1
1970-1975	2,24	38,4	15,9	55,9
1975-1980	2,08	34,8	13,9	56,4
1980-1985	2,12	34,2	12,9	57,4
1985-1990	2,07	32,4	11,6	58,2
1990-1995	1,93	30,1	10,4	59,1
1995-2000	1,75	27,2	9,4	59,6
2000-2005	1,55	24,6	8,8	61,0
2005-2010	1,40	22,5	8,3	62,7
2010-2015	1,26	20,7	7,9	64,4
2015-2020	1,11	18,9	7,6	65,8
2020-2025	0,93	17,0	7,6	66,7
2025-2030	0,75	15,3	7,6	67,5
2030-2035	0,61	14,2	7,8	68,1

* število živorojenih otrok na 1.000 prebivalcev

** število umrlih na 1.000 prebivalcev

*** v % glede na celotno prebivalstvo

Vir: World Population Prospects, 2004.

Indija je trenutno v drugi fazi, delež aktivnega prebivalstva pa se bo po napovedih še hitreje povečeval do okoli leta 2035. Do tega leta bo po deležu aktivnega prebivalstva prehitela

azijsko konkurentko Kitajsko. To daje Indiji še dodaten pomen v globalni gospodarski dinamiki (Vijay, Sanjeev, 2007).

3.3.2. Starostna porazdelitev, varčevanje in rast

Starostna porazdelitev ima pomemben vpliv na gospodarsko rast zaradi povezanosti z nacionalno stopnjo varčevanja. Delovna populacija ima večjo sposobnost varčevanja, torej se z večanjem tega deleža populacije veča tudi sposobnost varčevanja. Dinamika varčevanja in rasti je samoiniciativna, povečano varčevanje vodi v višjo rast, višja rast pa zopet vpliva na večje varčevanje. Varčevanje v Indiji je v preteklih dveh desetletjih naraslo z 19 % na 23,5 % družbenega dohodka. Varčevanje gospodinjev se je v tem obdobju povečalo s 14 % na 22 %, varčevanje podjetij se je povečalo z 1,5 % na 4 %, vendar pa se je javno varčevanje zmanjšalo s 3,5 % na negativnih 2,5 %. Ob pričakovanih demografskih spremembah projekcije nakazujejo, da se bo v naslednjem desetletju nacionalna varčevalna stopnja Indije zvišala na približno 30 %, če javno varčevanje ne bo nadalje upadalo, oziroma na 32,5 %, če se javno varčevanje dvigne na pozitivno raven. Tako varčevanje bi pomenilo povečanje rasti indijskega gospodarstva z dobrih 8 % letne stopnje rasti na dvomestno število¹⁰. Indija si lahko torej skozi povečanje prebivalstva, s tem pa povečanje varčevanja, še naprej zagotavlja visoko gospodarsko rast (Vijay, Sanjeev, 2007).

Tabela 7: Spremembe v obremenjenosti s starim prebivalstvom, stopnja varčevanja in stopnja investiranja

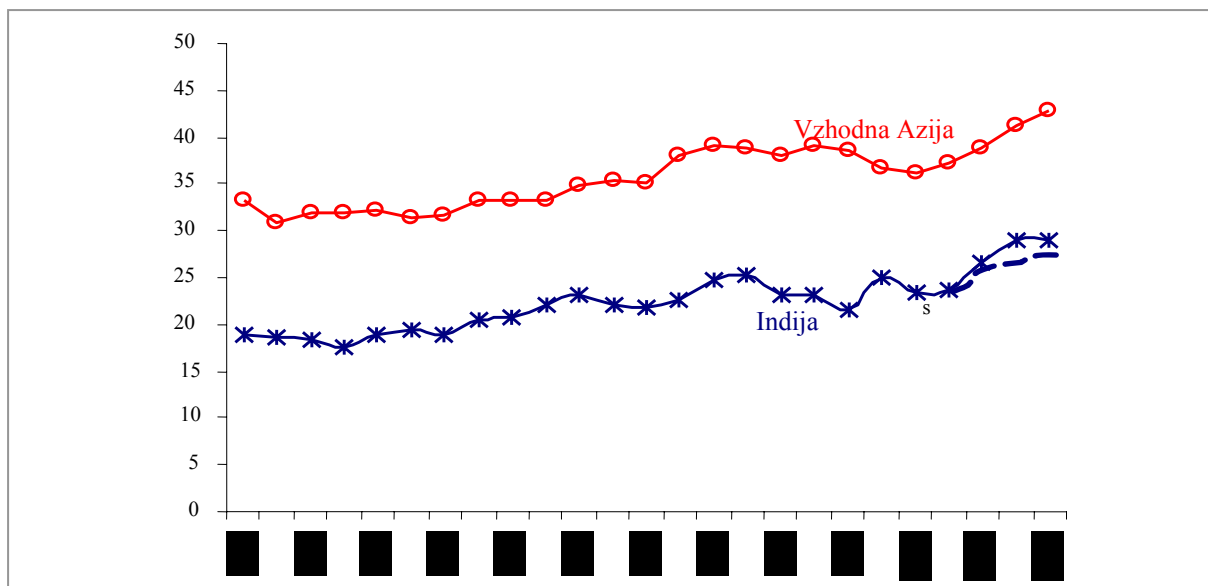
	60 leta	70 leta	80 leta	90 leta	2002
Stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom	77,8	76,8	71,6	66,9	62,2
Bruto nacionalna stopnja varčevanja	12,6	17,5	19,4	23,1	24,2
Bruto stopnja investiranja	14,7	17,6	21,2	24,5	23,7

Vir: Ahya, Xie, 2004, str. 13.

V Indiji se stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom postopoma zmanjšuje od šestdesetih let prejšnjega stoletja, nekoliko hitreje pa od sedemdesetih let. Diametralno s to usmeritvijo se povečujeta stopnja varčevanja in posledično investiranja. V zahodnem svetu, predvsem v Evropi in ZDA, se smernica obremenjenosti s starim prebivalstvom povečuje, kar bo v prihodnosti Indiji dalo še dodaten pomen v svetovnem gospodarstvu (World Population Prospects, 2004).

¹⁰ Ta projekcija temelji na predpostavki, da se bodo reforme nadaljevale tudi v naslednjem desetletju, produktivnost investicij bo ostala na enaki ravni, rast varčevanja bo spremljala enaka rast investicij, gospodarska rast bo omogočala zaposlovanje povečane delovne sile.

Slika 1: Rast bruto domačega varčevanja v % BDP za Indijo in vzhodno Azijo

Vir: Central Statistical Organization India, 2007.

Hitra rast prebivalstva ima lahko tudi negativne učinke. Med največjimi je prav gotovo nova delovna sila, ki se bo v prihodnje priključila temu razredu in ustvarila velik presežek v delovni sili, kar bo vodilo v povečanje nezaposlenosti. Problematično je tudi staranje prebivalstva, ki bo ob sedanjem zmanjševanju rodnosti doletelo Indijo, ko se bo zgoraj omenjena naslednja generacija delovno aktivnega gospodarstva upokojila. Na teh področjih je treba ukrepati, preden ta situacija v resnici nastane, predvsem z ustreznimi socialnimi in pokojninskimi ukrepi ter ustreznim izobraževanjem.

3.4. HITRA RAST IZVOZA IN VEČJE POVPRASEVANJE TUJINE

Na povečanje izvoza je posredno močno vplivala indijska vlada, ki je leta 1986 sprejela več zakonov. Ti zakoni, kot so izvozne subvencije, davčne počitnice, oprostitev carin na uvoz sestavnih delov, potrebnih za proizvodnjo in možnost tujega lastništva podjetij, kar je omogočilo vstop tujih investorjev, so omogočili spremembe, ki so neposredno vplivale na povečanje izvoza. Hiter razvoj izvozno usmerjenih sektorjev pa seveda močno pripomore k uspešni gospodarski rasti, ki jo je zabeležila Indija, in pa rasti zaposlenosti. V nadaljevanju bom pomembnejše dejavnike naštel in jih na kratko opisal.

3.4.1. Zunanji kapitalski tokovi

Naslednji dejavnik, ki je v zadnjih dveh desetletjih pozitivno vplival na gospodarski vzpon Indije, je sprostitev kapitalskih tokov v državo. Indija je v letu 2004 prehitela ZDA na drugem mestu najprivlačnejših držav za vlaganje in s tem dosegla najvišjo uvrstitev v svoji zgodovini.

Za ta napredek je odgovoren predvsem sektor informacijske tehnologije, ostali sektorji pa šele v zadnjem času pridobivajo atraktivnost za vlaganje. Ustanovljena je bila komisija za investicije, kot vmesnik med investitorji in birokracijo, poleg tega pa je Indija sprostila omejitve za NTI na področju telefonije, letalske industrije, bančništva, energije in medijev. Finančni investitorji so povišali Indijo s četrtega na drugo mesto v privlačnosti finančnih investicij (Foreign Direct Investment Confidence Index 2005, 2007). Pojav lokalnih bank, skupaj s tujimi investitorji, je omogočil razvoj domačega bančnega sektorja in povečanje konkurence.

3.4.1.1. Značilnosti zunanjih kapitalskih tokov

Leta 2004 so neposredne tuje investicije v Indiji prvič znašale več kot 5 milijard dolarjev. Največji delež NTI je usmerjen predvsem na področja, ki zahtevajo znanje, to sta informacijska tehnologija in tehnološki sektor. Zaradi omejitev v tujem lastništvu in povečane sposobnosti in znanja domačih podjetij se tuje sodelovanje v indijskem gospodarstvu kaže predvsem v obliki licenciranja in storitvenih pogodb. Tuja podjetja torej lahko izvažajo svojo proizvodnjo brez neposrednega tujega vlaganja, kar je eden izmed pomembnih razlogov, zakaj Indija v NTI močno zaostaja za primerljivimi državami, kot je Kitajska (Foreign Direct Investment Confidence Index 2005, 2007).

Investitorji v telekomunikacije ocenjujejo Indijo kot tretjo najatraktivnejšo državo. To je posledica sprostitev lastniških omejitev v tem sektorju. Indijska vlada je v oktobru 2005 povišala delež tujega lastništva v telekomunikacijskih podjetjih z 49 % na 74 %, kar bo delovalo kot pospeševalnik že tako hitro rastočega sektorja informacijske tehnologije in računalniškega programiranja, katerega izvoz se je s 5,3 milijard USD leta 2000 povešal na 16,5 milijard USD v letu 2005. Indija ima tudi najhitreje rastoči trg mobilne telefonije, ki se povečuje za 35 % letno. Neposredno po sprostitvi omejitev v telekomunikacijski sektor je Vodafone Group prevzel 10 % delež največjega indijskega mobilnega operaterja Bharti Tele-Ventures (Foreign Direct Investment Confidence Index 2005, 2007).

Tudi investitorji v težko industrijo so optimistični glede Indije. Največja neposredna tuja naložba v Indiji je gradnja tovarne za predelavo železove rude v indijskem mestu Orissa. Južnokorejsko podjetje Pohang Iron and Steel je v to tovarno vložilo 12 milijard USD, kar bo služilo tudi kot preizkus dolgoročnih lastniških investicij v Indiji za ostale velike vlagatelje (Foreign Direct Investment Confidence Index 2005, 2007).

Indija potrebuje še približno 150 milijard USD investicij za posodobitev slabe infrastrukture skozi naslednjih 10 let, zato poskuša vlada izpeljati veliko liberalizacijo v NTI v vseh ključnih sektorjih. Indija ustvarja t. i. posebne ekonomske cone, v katerih ne veljajo omejitve in regulative, ki so v veljavi drugod po državi, posebno na področju zaposlovanja in odpuščanja zaposlenih, plačevanja davkov. Poleg tega ekonomske cone zagotavljajo boljše infrastrukturo,

obdržale pa so se različne omejitve lastništva v posameznih panogah. Indija te novosti šele uvaja, tako da njihov učinek še ni znan. V tabeli 8 prikazujem primerjavo zunanjih kapitalskih tokov v letih 1990–2004 (Srinivasan, 2006, str. 16-17).

Tabela 8: Primerjava kapitalskih tokov med letoma 1990 in 2004

Priliv tujega kapitala v Indijo/primerjava med leti	Zunanji kapitalski tokovi v Indijo leta 1990 (v mio. USD)	Zunanji kapitalski tokovi v Indijo leta 2004 (v mio. USD)
Zasebni tokovi kapitala	1.843	18.852
NTI	237	5.335
Portfelji, obveznice	147	3.722
Bančni sektor	1.459	-40
Zasebni tokovi kapitala v % BDP	0,8	5,9
Vhodne NTI v % BDP	0,1	0,8
Izhodne NTI v % BDP	0,0	0,2

Vir: International Trade in Services, 2006.

3.4.1.2. Neposredne tuje investicije

Med liberalizacijo kapitalskih tokov in povečanjem izvoza Indije obstaja pozitivna povezava. Ta je odvisna tako od gospodarske panoge, v katero je NTI namenjen, kot od načina vstopa tujih podjetij v Indijo. Večina podjetij, ki vlagajo v Indijo, izhaja iz ZDA in Zahodne Evrope, njihov delež skupaj znaša 78 % vseh tujih podjetij. Največji tuji vlagatelji prihajajo iz Nemčije, od koder prihaja 11 % vlagateljev, in Velike Britanije, od koder prihaja 9 % vseh vlagateljev. Temu primerna je tudi struktura izvoza Indije. Med letoma 1990 in 2000 je takraten EU predstavljal 26,5 % vsega izvoza Indije in 24–29 % indijskega uvoza, medtem ko je izvoz Indije v ZDA predstavljal od 14 % (leta 1990) do 23 % (leta 2000) celotnega izvoza Indije in od 8 % do 12 % njenega uvoza (Beena et al., 2004, str. 138).

Struktura prodaje posameznih sektorjev, kjer so neposredne tuje investicije prisotne, kaže, da je skoraj 60 % proizvodnje informacijsko-tehnološkega sektorja namenjeno izvozu, kar dokazuje upravičenost slovesa Indije kot zibelke prihodnosti razvoja informacijske tehnologije. Multinacionalna podjetja, ki vlagajo v ostale panoge, na indijskem trgu prodajo 60 % ali več svoje proizvodnje, kar potrjuje znano dejstvo, da neposredne tuje investicije privlači poleg nižjih stroškov proizvodnje tudi sama velikost indijskega trga.

Vpliv NTI na izvoz je, kot sem zgoraj že omenil, odvisen tudi od načina vstopa na trg. V povprečju multinacionalna podjetja, ki so vstopila na trg skozi skupna vlaganja z indijskimi

podjetji, večji delež svoje proizvodnje namenijo indijskemu trgu, medtem ko podjetja z greenfield investicijami večji delež proizvodnje prodajo na tuje trge. Približno tretjina skupnih podjetij, torej tistih, ki so nastala na podlagi skupnih vlaganj, proda več kot polovico svoje proizvodnje na indijskem trgu, 37 % teh podjetij pa na domačem trgu proda manj kot 10 % svoje proizvodnje. Podjetja, ki so nastala kot greenfield investicije, namenijo 20 % svoje proizvodnje za indijski trg, ostalih 80 % je namenjenih izvozu, kar 50 % teh podjetij pa proda na indijskem trgu manj kot 10 % svoje proizvodnje. To dokazuje teorijo, da se multinacionalna podjetja, katerih cilj je prodaja na domačem trgu, povezujejo z domačimi podjetji zaradi boljšega poznavanja kulture in navad, medtem ko podjetja, katerih cilj je izkoriščanje stroškovnih ugodnosti tujih držav, vstopajo v te države v obliki greenfield investicij (Beena et al., 2004, str. 132–138).

3.4.2. Posebne ekonomske cone

Indija se je v preteklem desetletju in pol progresivno odpirala proti svetu, da bi izkoristila priložnosti globalizacije. Poleg liberalizacije izvozno-uvozne politike, tehnološkega sektorja in davčnih reform je eden izmed najpomembnejših načinov pospeševanja globalne integriranosti Indije in privabljanja neposrednih tujih investicij ustanovitev t. i. posebnih ekonomskih con¹¹ (v nadaljevanju PEC), ki jih je Indija začela ustanavljati po zgledu drugih azijskih držav, predvsem Kitajske. Te cone z različnimi ugodnostmi, predvsem davčnimi in infrastrukturnimi, poskušajo privabljati tuje investitorje. PEC so torej območja z drugačnimi ekonomskimi zakoni, kot jih ima preostali del države. Cilj indijske vlade je povečati pritok neposrednih tujih investicij, pospešiti domači izvoz in povečati gospodarsko rast in kot pot do doseganja tega trietapnega cilja, je vlada v uvozno-izvozni politiki leta 2000 predstavila dokument, imenovan EX-IM policy (Special Economic Zones: Engines for Growth, 2006.). V tem dokumentu je indijska vlada določila pravila, po katerih se bodo PEC ustanavljale. Poleg birokratskih pravil, kot so največja in najmanjša dovoljena velikost območja PEC, so v dokumentu tudi navedbe o načinu vodenja, o posebnih fiskalnih spodbudah in o omejitvah carinskih postopkov. To so hkrati tudi glavne prednosti ustanavljanja PEC. Pomembna določba dokumenta je dodeljevanje državnih fiskalnih in nefiskalnih spodbud. Fiskalne spodbude vključujejo brezcarinski uvoz surovega materiala in polproizvodov ter kapitalnih dobrin. Nefiskalne spodbude se razlikujejo po posameznih PEC, vsebujejo pa sprostitev industrijskih zakonov, vključno z zakoni o delovni sili. Namen spodbud je zmanjševati posredne in neposredne stroške. Fiskalne spodbude imajo neposreden vpliv na zniževanje stroškov, kar ugodno vpliva na proizvodnjo in izvoz. Nefiskalne spodbude vplivajo na odločanje tujcev za neposredne tuje naložbe v Indiji. Kot posledica so se med letoma 1998 in 2003 neposredne tuje investicije v PEC povečale s 17,4 % na 24,5 % vseh tujih investicij (Special Economic Zones, Engines for Growth, 2006).

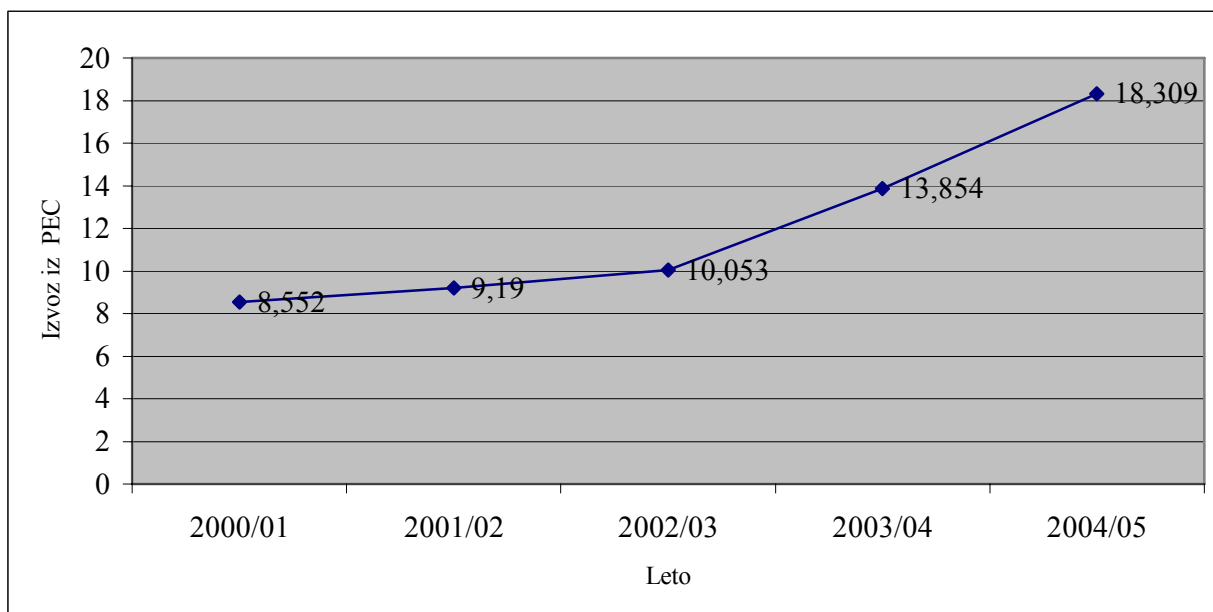
¹¹ Posebne ekonomske cone, ang. Special Economic Zones ali SEZ.

Druge pomembnejše ugodnosti, ki jih ponujajo PEC, so (India in Business, 2007):

- stabilna in izdatna ponudba električne energije, vode, transporta in IT-infrastrukture v okolici,
- uvozne in izvozne carinske izjeme,
- liberalizirani delovni zakoni,
- 100-odstotna tuja last podjetij v številnih panogah,
- uvoz brez licenc,
- davčne izjeme na domače surovine,
- 50 % davčne olajšave na prihodke v prvih petih letih,
- omogočanje repatriacije dohodkov brez plačila davka.

Posledično se je od let 2000–2001 do let 2004–2005 izvoz iz PEC v povprečju letno povečeval za 16,4 %, v istem obdobju se je celoten izvoz Indije povečeval v povprečju za 12,1 % letno.

Slika 2: Trend izvoza PEC

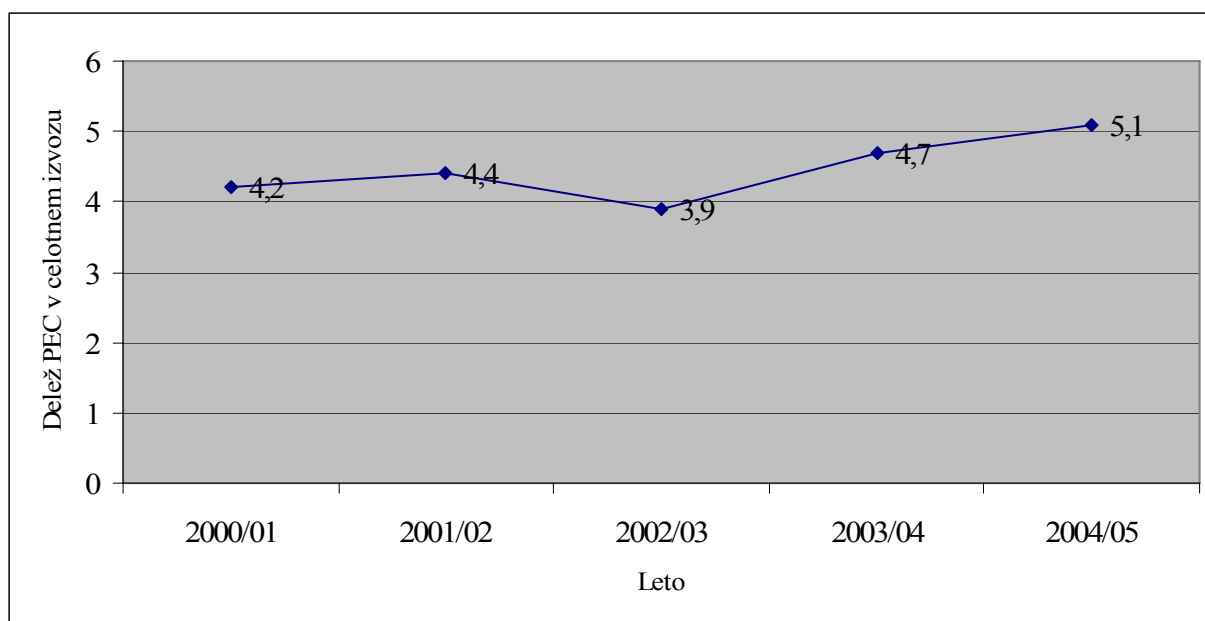

Izvoz PEC je izražen v mrd USD

Vir: Special Economic Zones, Engines for Growth, 2006.

S Slike 3 lahko razberemo, da se je izvoz iz PEC v obravnavanem obdobju od njihove ustanovitve do leta 2005 skoraj podvojil. Po drugi strani pa se je delež izvoza PEC v celotnem deležu izvoza Indije povečal v manjšem obsegu, in sicer s 4,2 % v letu 2001 na 5,1 % v letu 2005 (glej slika 3, str. 19).

Slika 3: Delež izvoza PEC v celotnem izvozu Indije

Delež PEC v celotnem izvozu je izražen v %.

Vir: Special Economic Zones, Engines for Growth, 2006.

Glede na sektorsko porazdelitev izvoza Indije iz PEC je v predhodnikih PEC, izvozno pospeševalnih conah (IPC), leta 1990 prevladoval sektor strojnega inženiringa, sledili so mu sektor zdravil, elektronike in nakita. Leta 2002 je v preteklosti vodilni sektor strojne industrije padel na 5 % celotnega izvoza v PEC, delež farmacevtskih izdelkov se je zmanjšal s 26 % leta 1990 na 6 % v letu 2002, prav tako se je zmanjšal delež tekstila, in sicer za 2 %. Povečal pa se je sektor nakita, ki je z 11 % leta 1990 zrasel na 42 % celotnega izvoza PEC v letu 2002. Povečal se je tudi delež elektronike, s 25 % na 34 %. Poudariti je treba, da polovico sektorja elektronika predstavlja računalniško programiranje. Skupaj sta torej elektronika in nakit predstavljala več kot 75 % celotnega izvoza iz PEC, zato ju lahko imenujemo ključna sektorja v PEC v Indiji (Special Economic Zones: Engines for Growth, 2006).

3.4.3. Liberalna ekonomska politika in spodbude

Ekonomska politika, ki spodbuja investicije in rast, je nujen, vendar, kot bom pokazal s Tabelo 9, ne zadosten pogoj za rast izvoza in posledično povečanje industrijske proizvodnje. Iz tabele je razvidno, da Indija na lestvici "državna usmeritev"¹² dosega rezultat 67,7, kar je v primerjavi s Kitajsko malenkost višji rezultat, vendar močno nižji od Tajvana, ki dosega 90,7. Tudi po izsledkih Heritage foundation¹³ sta Indija in Kitajska uvrščeni na približno enako

¹² Državna usmeritev je rezultat na lestvici od 0 do 100, ki ponazarja konkurenčnost države in privlačnost za sklepanje mednarodnih poslov.

mesto, kar nakazuje, da sta Indija in Kitajska približno enako gospodarsko atraktivni državi in da imata približno enako stopnjo reguliranja gospodarstva, vendar pa šestkrat večji izvoz Kitajske v primerjavi z Indijo in trinajstkrat večji NTI na Kitajskem dokazujejo, da je liberalna ekonomska politika nujen, nikakor pa ne zadosten razlog za hitro rast izvoza (Contractor, Kundu, 2004, str. 805).

Tabela 9: Rezultat Indije na lestvici konkurenčnosti države

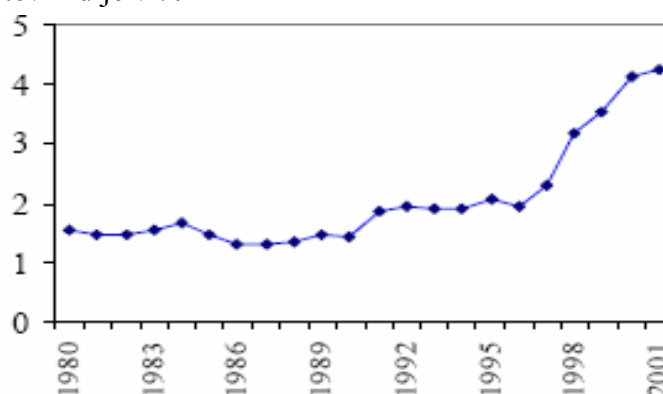
	Indija	Kitajska	Tajvan
Državna usmeritev	67,7	65,3	90,7
Indeks svobode (Heritage foundation)	3,5	3,55	1,95

Vir: Science and Engineering Indicators 2002, str. 51.

3.4.4. Povečano povpraševanje tujine po storitvah

S širjenjem uporabe informacijske tehnologije je postalo najemanje storitev v oddaljenih državah hitreje, cene pa sprejemljivejše, kar je vodilo v porast storitev tako v Indiji kot drugod po svetu. V Indiji je zaradi tega razloga, in zaradi boljših javnih storitev, predvsem šolstva in zdravstva, izvoz storitev v prvi polovici devetdesetih dosegel 15-odstotno povprečno letno stopnjo rasti, v drugi polovici devetdesetih pa kar 21-odstotno povprečno letno stopnjo rasti, kar je v primerjavi z 9-odstotno letno stopnjo rasti v osemdesetih precejšen porast. Skupna vrednost izvoza storitev je tako leta 2002 znašala 25 milijard dolarjev (od tega je izvoz programerskih storitev znašal 7,5 milijarde). Slika 2 na strani 21 prikazuje, da je izvoz storitev Indije leta 2001 predstavljal več kot 4 % celotnega BDP.

Slika 4: Izvoz storitev Indije v % BDP

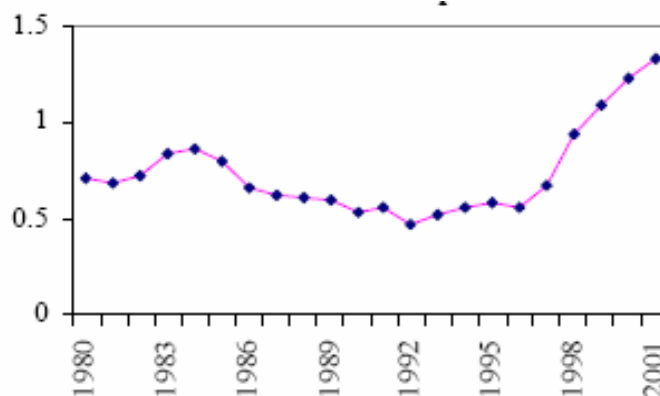

Vir: Gordon, Gupta, 2003, str. 23.

¹³ Heritage Foundation primerja ekonomsko svobodo držav, kjer je: 1—ekonomsko najbolj svobodna država, 5—ekonomsko najbolj represivna država.

Izvoz storitev je od leta 1985 rasel hitreje od izvoza blaga, ki je leta 2001 predstavljal 0,8 % celotnega svetovnega izvoza blaga, na spodnji sliki pa vidimo rast deleža indijskega izvoza storitev v celotnem svetovnem izvozu storitev od leta 1980, ko je znašal 0,7 %, do leta 2001, ko je predstavljal 1,4 % svetovnega izvoza (India Budget, 2007).

Slika 5: Delež izvoza storitev Indije kot % svetovnega izvoza storitev

Vir: Gordon, Gupta, 2003, str. 23.

V obdobju 1995–2005 se je rast izvoza storitev še povečevala in dosegla povprečno letno stopnjo rasti 46 %. Leta 2005 je delež Indije znašal 1,9 % vsega svetovnega izvoza storitev. Ob pričakovani rasti informacijsko-tehnološkega sektorja lahko pričakujemo, da se bo rast izvoza storitev in s tem vpliv na gospodarsko rast Indije v prihodnje še povečevala. Vendar pa kljub pričakovanjem rast sektorja storitev ni vodila v večjo zaposlenost. Razlog je v tem, da se je skupaj z rastjo sektorja večala tudi produktivnost (Gordon, Gupta, 2003, str. 24).

3.4.5. Ostali dejavniki povečanja povpraševanja tujine

Tehnične zmožnosti

Indeks proizvodnih zmožnosti¹⁴ uvršča Indijo daleč pred Kitajsko, vendar je proizvodni BDP Kitajske štirikrat večji. Razlog za to je v manjšem dohodku in posledično povpraševanju v Indiji, vendar ne razloži razlike v celoti, kar dokazuje, da so tehnične zmožnosti nujen, vendar ne zadosten razlog za hitro rast.

Tabela 10: Indeks proizvodnih zmožnosti za Indijo in Kitajsko

	Indija	Kitajska
Indeks proizvodnih zmožnosti	51,3	41,9

Vir: Science and Engineering Indicators, 2002.

¹⁴ Meri učinkovitost fizičnih in človeških virov ter učinkovitost menedžmenta, izračunava ga National Science Foundation (NSF).

Infrastruktura

"Nezadostna razpoložljivost ustrezne infrastrukture ob mednarodno ugodnih cenah je ovira za razvoj gospodarstva" (Asia Trade Hub, 2007).

Pomembnost infrastrukturnega sektorja izhaja iz dejstva, da je pomemben dejavnik za tuje investitorje stopnja razvoja infrastrukture, ki po odločanju o investicijah počasi prehiteva raven plač. Tudi investiranje v samo infrastrukturo postaja čedalje bolj privlačno zaradi prenizke stopnje varčevanja v Indiji, in posledično nižje stopnje investicij od potrebnih.

Od začetka reform dalje si vlada prizadeva za zmanjševanje javnega dolga, eden izmed načinov pa je zmanjševanje subvencij in državnih pomoči. To je pomenilo tudi zmanjševanje sredstev, namenjenih izboljšanju obstoječe in gradnji nove infrastrukture. Ker obstaja velika razlika med za rast potrebno infrastrukturo in trenutno ponudbo infrastrukture, je prihodnja gospodarska rast močno odvisna od nadaljnjega investiranja v infrastrukturo predvsem s strani zasebnega sektorja in tujega kapitala.

Po podatkih Indijskega infrastrukturnega poročila¹⁵ se v infrastrukturo trenutno vlaga sredstva v višini 5,5 % BDP, kar bi bilo treba zvišati na 8 % v naslednjih treh letih, to bi pomenilo približno 52 milijard USD letno. Tolikšna sredstva je mogoče pridobiti le s sodelovanjem javnega in zasebnega sektorja ter s ključno pomočjo tujega kapitala. Stopnja varčevanja bi morala za investiranje tolikšnih sredstev znašati približno 27 %, razliko v sredstvih pa se nadomesti s tujim kapitalom (Asia Trade Hub, 2007).

Odprava korupcije

Korupcija najbolj vpliva na državo skozi upočasnjeno birokracijo, negotovost, ki vpliva predvsem na neposredne tuje naložbe ter s tem vpliva na gospodarsko rast. Indeks korupcije, ki ga zopet primerjam s indeksom za Kitajsko in Tajsko, nam ne pokaže količine ali števila dejanskih podkupnin, temveč kaže na dojemanje države kot poslovnega partnerja.

Od osemdesetih let dalje Indija z načrtnimi ukrepi zmanjšuje stopnjo korupcije. Številni avtorji omenjajo negativno povezanost med korupcijo in gospodarsko rastjo, korupcijo in neposrednimi tujimi naložbami, ter povezujejo korupcijo z višjimi družbenimi stroški. Kar 37 % menedžerjev v Indiji vidi korupcijo kot enega izmed glavnih zaviralcev še hitrejše rasti. Podobne rezultate daje CPI¹⁶, indeks, izračunan s strani Transparency International. Na lestvici od 0 do 10, kjer je 0 višek korupcije, 10 pa država, v kateri korupcije ni, Indija dosega rezultat 2,8, kar je enak rezultat, kot ga ima npr. Rusija (Contractor, Kundu, 2004, str. 807). V spodnji tabeli prikazujem indeks korupcije za Indijo in nekaj primerljivih držav.

¹⁵India Infrastructure Report (IIR).

¹⁶Corruption Perceptions Index.

Tabela 11: Indeks korupcije za Indijo in primerljive države

Država	CPI 2000	mesto	CPI 2005	mesto
Tajvan	5,5	28	5,9	32
Južna Koreja	4,0	48	5,0	40
Kitajska	3,1	63	3,2	78
Indija	2,8	69	2,9	88

Vir: Corruption Perceptions Index (CPI) 2000,2007, Corruption Perceptions Index (CPI) 2005,2007.

Indija na tej lestvici ne dosega nivoja primerljivih držav, položaj pa se kljub nekaterim ukrepom ni izboljšal od leta 2000, ko je Indija z istim rezultatom zavzemala 69. mesto. Poslabšanje uvrstitve na lestvici je značilno za vse zgoraj obravnavane države, razen Južne Koreje, vendar pa stopnja korupcije ostaja na približno enaki ravni.

3.5. VPLIV POLITIČNEGA SISTEMA NA GOSPODARSKO RAST

V teoriji se preučujejo številne teme, da bi čim boljše pojasnili fenomen gospodarske rasti. Ena takih tem je vprašanje, ali države s politično demokracijo rastejo hitreje od diktatur. Ali neekonomske koristi demokratičnih institucij zavirajo ali spodbujajo gospodarsko rast?

Leta 2001 je Indija za svojo konkurentko Kitajsko zaostajala po večini ekonomskih kazalcev. BDP na prebivalca je na Kitajskem znašal 890 USD, v Indiji le 450 USD, rast BDP na prebivalca pa je bila na Kitajskem dvakrat višja kot v Indiji (India Country Profile, 2007), večje število Indijcev kot Kitajcev je živelo pod mejo revščine, v povprečju pa so bili Kitajci glede na BDP na prebivalca skoraj dvakrat bogatejši od Indijcev. Kitajska je prejela ogromnih 52,7 milijard USD NTI letno, v primerjavi z 2,3 milijarde USD, ki jih je prejela Indija. To postavlja vprašanje, zakaj Indija kljub hitri gospodarski rasti od konca osemdesetih let dalje po večini ekonomskih kazalcev zaostaja za Kitajsko (Saran, Guo, 2005, str. 137).

Kot enega izmed možnih razlogov se omenja politični sistem. V Indiji je po osamosvojitvi leta 1947 ustanovljena demokratična republika s parlamentarnim sistemom, v veliki meri je ta sistem podoben britanskemu. Indija je postala največja demokratična država na svetu. Zadnje statistike kažejo, da je v Indiji 45 pomembnejših političnih strank, ki jim je treba prišteti še 100 manjših, ki se borijo za sedeže v 543-članskem parlamentu. Po zadnjih volitvah je v parlamentu prisotnih 42 političnih strank, kar 17 med njimi pa jih ima samo po en sedež. Oblast je torej razdrobljena, to pa upočasnjuje reforme in napredek (Wikipedia, 2007).

Čeprav je Indija demokratična republika od svojega uradnega nastanka po osamosvojitvi, so njeni politični in ekonomski organi neučinkoviti. Krivde za to pa ni v političnem sistemu, temveč v usmeritvi k politični in ekonomski samozadostnosti in zaprtosti v preteklosti. Ko so politiki in ekonomisti spoznali pomembnost in nujnost reform, ekonomske odprtosti in

sodelovanja, so politične stranke večinoma podprle reforme, s katerimi so od začetka reform v osemdesetih poželi velike uspehe, reforme pa so hkrati pokazale na številne skrite napake ekonomske politike, ki morajo biti odpravljene, da bo Indija lahko izkoristila celotni potencial. To je vzrok za zgoraj omenjeni zaostanek za Kitajsko po ekonomskih kazalcih (Saran, Guo, 2005, str. 137).

Ključnega pomena je dejstvo, da so od sredine osemdesetih, ko so se reforme začele, vse stranke in vlade, ki so bile od takrat na oblasti, reforme podpirale tako z besedami kot z dejanji. Dokaz za to je nespremenjena politika reform in neodstopanje od zadanih ciljev, ki so jih postavile in dosegale različne vlade. Na zadnjih volitvah sta največji politični stranki v svojih ekonomskih programih zapisali podobne ukrepe, predvsem pa sta obe podpirali nadaljevanje dosedanje poti reform. Potrditev nadaljevanja reform pomeni tudi izvolitev nove vlade v letu 2004 in imenovanje Manmohana Singha, na začetku reform posebnega vladnega svetovalca, zadolženega za reforme, za njenega predsednika.

4. GLOBALNI VPLIV RASTI INDIJE

Gospodarstvo države lahko vpliva na globalno gospodarstvo le, če je država gospodarsko odprta. Večje kot je mednarodno gospodarsko sodelovanje, večji vpliv na globalno gospodarstvo država ima. Ta vpliv se kaže na dva načina: vira povpraševanja po katerem koli blagu ali storitvi v državi sta dva – domače povpraševanje in tuje povpraševanje. Rast tujega povpraševanja bo torej povečalo povpraševanje po domačem blagu ali storitvah, s tem pa povečalo rast domačega prihodka. To je vpliv izvoza na domače gospodarstvo. Nadomeščanje izvoza s povečanim povpraševanjem v tujini, torej povečanim uvozom, pa je vpliv na rast tujih gospodarstev. Tudi ponudba ima dva vira – domača ponudba in tuja ponudba. Domača gospodarska rast bo imela pozitivne posledice v tujih gospodarstvih zaradi povečanega povpraševanja v tujini, povečanje prihodkov v tujih gospodarstvih pa se bo izrazilo v večji ponudbi domačega blaga v tujini¹⁷ (Srinivasan, 2006, str. 3).

Indija kot država s 3.400 milijardami USD bruto nacionalnega proizvoda trenutno zaseda 4. mesto na svetovni lestvici, zaostaja le za ZDA, Kitajsko in Japonsko. Pričakovati je, da bo v letu 2007 Indija na tretjem mestu prehitela Japonsko. Proizvodnja Indije se je od leta 1990, ko je proizvedla 4,3 % svetovne proizvodnje, do leta 2004 povečala na 5,3 % svetovne proizvodnje, delež indijske rasti je v letu 2004 predstavljal petino azijske gospodarske rasti in eno desetino svetovne gospodarske rasti. Pričakovano je torej, da je vpliv Indije na globalno gospodarstvo precejšen (Srinivasan, 2006, str. 2). V tem poglavju bom opisal, na kakšen način in v kolikšni meri se ta vpliv kaže.

¹⁷ To velja ob določenih predpostavkah, npr. odsotnost ovir za mednarodno trgovanje, povpraševanje in ponudba sta nespremenjena.

4.1. KAZALCI INTEGRIRANOSTI INDIJE V SVETOVNO GOSPODARSTVO

Glavni kazalec integriranosti države je obseg mednarodne trgovine, merjen z deležem trgovine v BDP države, v globalnem gospodarstvu pa je ta kazalec delež izvoza in uvoza posamezne države v celotnem svetovnem izvozu in uvozu.

Tabela 12: Stopnja integracije Indije v globalnem gospodarstvu

	Delež mednarodne menjave v celotni trgovini, izražen v %	
	1994	2004
Delež izvoza blaga in storitev v BDP	7	19
Delež uvoza blaga in storitev v BDP	9	23
Delež v svetovnem izvozu blaga	0,6	0,8
Delež v svetovnem uvozu blaga	0,6	1,1
Delež v svetovnem izvozu storitev	0,6	1,9
Delež v svetovnem uvozu storitev	0,8	2

Vir: Srinivasan, 2006, str. 5.

Delež izvoza in uvoza v BDP se je v Indiji v enem desetletju več kot podvojil, vendar pa temu ni sledil delež Indije v svetovnem izvozu blaga. Se pa je, zahvaljujoč sektorju informacijske tehnologije, delež izvoza storitev v obravnavanem obdobju več kot potrojil. Zanimivo je, da je vpliv odprtosti gospodarstva Indije enosmeren, in sicer proti domači rasti, zdi pa se, da nima veliko vpliva na svetovno gospodarstvo. Tabela 13, ki je zasnovana na podlagi paritete kupne moči, kaže drugačno sliko.

Tabela 13: Vpliv Indije na svetovno gospodarstvo, izračun na osnovi PKM

	Obdobje/leto	%
Delež v svetovnem BDP(v %)	1990	1,46
	2004	1,67
Delež v rasti svetovnega BDP	1989–1995	9,95
	1995–2004	10,66
Delež v rasti BDP Azije	1989–1995	16,49
	1995–2004	25,04

Vir: Srinivasan, 2006, str. 7.

Primerjava med tabelama 12 in 13 kaže, da metoda PKM daje drugačno sliko. Vpliv rasti Indije na rast svetovnega gospodarstva je med letoma 1995 in 2004 znašala 10,66, kar 25,04 % pa je znašal vpliv rasti Indije v rasti Azije. Vsekakor pa vpliv ni tako močan, kot bi lahko bil, zato načrtovalci indijske ekonomske politike iščejo načine, kako utrditi in povečati vpliv

Indije v globalnem gospodarstvu ter kako pospešiti integriranje vanj (Srinivasan, 2006, str. 2). Dinamična in odprta Indija bi imela velik vpliv na svetovno gospodarstvo. Če bo Indija nadaljevala z odpiranjem in globalizacijo, bi uvoz Indije lahko deloval kot stimulator globalnega razvoja, saj je ena izmed redkih držav, ki bo v naslednjih štiridesetih letih povečevala delež aktivnega gospodarstva. To naj bi povečalo varčevanje in investicije, kar bo nadaljevalo gospodarsko rast tudi v prihodnje.

4.2. VPLIV NA POSAMEZNE GOSPODARSKE PANOGE

Tekstil in oblačila

Do leta 1995 je bil v ZDA in EU v veljavi t. i. Multifibre Arrangement (MFA), ki je omejeval uvoz tekstila in tekstilnih izdelkov iz manj razvitih držav, kot je Indija, po tem letu pa so se kvote začele postopoma zmanjševati. Dostop do trga EU-ja in ZDA je povzročil povečanje indijske proizvodnje ter izvoza tekstila in oblačil. Po popolnem umiku količinskih omejitev 1. januarja 2006 Indija ni izkoristila vseh potencialov cenejše proizvodnje, predvsem zaradi domačih razlogov. Glavni razlog je bil rezervacija proizvodnje oblačil za manjša podjetja, ki je bila sproščena šele pred štirimi leti, drugi razlog pa je bil omejevanje uvoza tekstila v Indijo (Srinivasan, 2006, str. 19). V tabeli 14 je prikazan delež Indije po zastopanosti oblačil in tekstilnih izdelkov, prodajanih v ZDA in EU, pred in po ukinitvi kvot.

Tabela 14: Delež Indije po zastopanosti oblačil in tekstilnih izdelkov, prodajanih v ZDA in EU

	Tekstil		Obleke	
	EU	ZDA	EU	ZDA
Delež oblek na trgu pred dvigom kvot (v %)	9	5	6	4
Delež oblek na trgu po dvigu kvot (v %)	11	5	9	15

Vir: Srinivasan, 2006, str. 20.

Opustitev kvot ni vplivala na drastično povečanje deležev, najbolj opazno je povečanje deleža oblek, ki prihajajo iz Indije, na trgu ZDA. Rast izvoza se bo sicer povečevala tudi v prihodnje, vendar pa se bo hitrost rasti zmanjševala. Na to bo vplivala predvsem opustitev omejitev uvoza kitajskih izdelkov v ZDA leta 2008, ko se bo pričakovano močno povečal delež Kitajske na tem trgu. To bo povzročilo poslabšanje pogojev menjave, poplava izdelkov iz Kitajske bo povzročila večjo konkurenco in nižanje cen zaradi relativno nižjih stroškov proizvodnje na Kitajskem. (Ananthakrishnan, Jain-Chandra, 2005, str. 14).

Indija bi lahko na področju tekstila in oblačil delovala bolje in bi lahko konkurirala Kitajski, če bi se odpravili nekateri razlogi za njeno relativno slabo predstavo v tem sektorju. Ti razlogi so visoki stroški uvoznih surovin, predvsem energije, barvil in kemikalij, povečanje produktivnosti, predvsem dela, in povečanje obsega proizvodnje.

Farmacevtska in kemična industrija

Indija se je kot perspektiven proizvajalec pojavila na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, predvsem zato, ker do takrat v Indiji ni bila mogoča registracija patentov na izdelke, temveč le na procese. Če so indijski proizvajalci izdelovali določen izdelek s pomočjo drugačnega procesa, kot so ga uporabljali lastniki patentov na zdravila, so lahko na domačem trgu ta zdravila prodajali ter jih izvažali tudi na druge trge, kjer niso bila patentirana. To se je spremenilo s podpisom Urugvajskega sporazuma leta 1994, ki je vključeval tudi podpis sporazuma TRIPS¹⁸. Po tem sporazumu je morala Indija v desetih letih od podpisa uskladiti svoje patentne zakone s predpisi TRIPS-a, kar je uresničila leta 2005. Vendar pa dodatni aneksi k TRIPS-u v določenih primerih omogočajo prisilno licenciranje, kar omogoča konkurenčnim indijskim proizvajalcem generičnih zdravil proizvodnjo izdelkov življenjsko pomembnih zdravil in njihov izvoz (Srinivasan, 2006, str. 27).

Prihodki v farmacevtski industriji so v letu 2006 znašali več kot milijardo USD, kar predstavlja 35-odstotno rast glede na leto 2005. Zaradi hitre rasti sektorja se je vlada odločila ustanoviti posebno ekonomske cono za področje farmacije, v katero bo vložila 260 milijonov USD in ki omogoča popolno tuje lastništvo podjetij v farmacevtski industriji.

Indija se kot privlačna država za preizkušanje novih zdravil in zaradi večje samozavesti največjih indijskih farmacevtskih podjetij lahko razvije v pomembnega farmacevtskega igralca. Dodaten dokaz za mogoč preboj na ta trg je tudi dvakrat večji izvoz kemičnih izdelkov Indije v svetovnem izvozu (Srinivasan, 2006, str. 30).

Storitve

Sektor storitev je bil v zadnjih petih letih s stopnjo rasti, višjo od 7 %, najbolj dinamičen sektor v Indiji. Ta sektor je predstavljal 54 % BDP v letih 2005–2006. V teh dveh letih je bila povprečna rast tega sektorja 9,9 % letno, medtem ko so hotelske storitve, komunikacije in transport rasli po 11,1-odstotni letni stopnji rasti. Domače povpraševanje je ključni dejavnik rasti, zelo pomembno pa je tudi tuje povpraševanje. Ker je povpraševanje po večini storitev dohodkovno elastično, bo tako rast domačega povpraševanja kot tuja rast vplivala na rast sektorja storitev v Indiji.

Delovno intenzivne storitve so drugi potencialni vpliv Indije na svetovno gospodarstvo, in nasprotno. Od pogajanj, ki trenutno potekajo, in potencialne liberalizacije tega sektorja, predvsem mobilnosti delovne sile, bo odvisen vpliv Indije na svetovno ponudbo na trgu delovno intenzivnih storitev.

¹⁸ Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine, mednarodno poznan kot TRIPS, je sestavni del Marakeškega sporazuma in ga štejejo za najpomembnejšo meddržavno konvencijo, ki ureja ključne prvine zagotavljanja pravnega varstva najpomembnejših pravic intelektualne lastnine (Puharič, 1999, str 157).

Delež Indije v svetovnem izvozu komercialnih storitev znaša 3,1 %, hkrati pa ima izvoz tudi hitro rast. Neto izvoz programerskih storitev je leta 2005 znašal 16,5 milijarde USD, kar je predstavljalo več kot polovico celotnega indijskega izvoza storitev, ki je znašal 31,2 milijarde USD v letu 2005, v prvih devetih mesecih leta 2006 pa je celoten izvoz programerskih storitev znašal 15,1 milijarde USD, kar je glede na enako obdobje predhodnega leta 29-odstotna rast. Nadaljevanje take usmeritve bi po napovedih do leta 2020 ustvarilo med 20 in 75 milijonov novih delovnih mest. Hitra rast in to, da je le 25 % študentov tehničnih smeri primerno izobraženo za delo v informacijsko-tehnološkem sektorju, povzroča strah pred pomanjkanjem izobražene delovne sile na tem področju, kar bi vodilo v zaposlovanje tujih, predvsem azijskih strokovnjakov v indijskih podjetjih. (Srinivasan, 2006, str. 29).

Delovna produktivnost v indijskih programerskih podjetjih je na 44-odstotni ravni delovne produktivnosti v primerljivih podjetjih v ZDA. Večina teh podjetij ima potencial doseči enako raven produktivnosti kot ZDA, najboljša pa to raven že dosegajo. Po predvidevanjih naj bi rast globalnega povpraševanja po IT-storitvah rasla skladno z globalno rastjo tega sektorja, kar bi povzročilo, da bi vrednost celotnega sektorja do leta 2010 znašala 910 milijard USD. S sedanjo rastjo deleža izvoza IT-storitev Indije bi to postal eden izmed največjih vplivov Indije na globalno gospodarstvo (Srinivasan, 2006, str. 26).

Zaradi uspešnosti Indije na področju programiranja in uspešnosti Kitajske, ki dosega primerljive uspehe na področju strojne računalniške opreme, je interes v najvišjih krogih politikov in gospodarstvenikov o skupnih naporih za zajemanje večjega deleža globalnega trga na obeh področjih (Srinivasan, 2006, str. 27).

4.3. POMEN INDIJE NA TRGU SUROVIN

Indija je pomembna svetovna porabnica surovin, uvršča se na peto mesto na lestvici skupne porabe energije in na tretje mesto glede na porabo premoga. Potrošnja kovin je med letoma 1999 in 2005 rasla s povprečno letno stopnjo 7 %, kar je višja rast kot rast gospodarstva, ki je v povprečju znašala 6 % letno, in jo uvršča na sedmo mesto v svetovni potrošnji aluminija, cinka in bakra. Na trgu kmetijskih proizvodov pa je Indija zaradi velikega števila prebivalcev med največjimi porabniki; je na prvem mestu med porabniki čaja in sladkorja ter na drugem mestu svetovnih porabnikov pšenice, riža in bombaža (glej Tab. 15, na strani 29). Zanimivo je, da Indija proizvede skoraj celotno količino železove rude, ki jo sama porabi (Streifel, 2005, str. 3-7).

Na področju energije je Indija peti največji svetovni porabnik, vendar porabi manj kot 4 % svetovne primarne energije¹⁹. Potreba po energiji se je od leta 1990 povečevala za povprečno

¹⁹ Primarna energija je energija primarnih nosilcev energije; ti nosilci so premog, surova nafta, zemeljski plin, voda.

4,6 % letno. Indija za več kot polovico pridelane energije uporablja premog, zato je tretja največja svetovna uporabnica premoga; letno je odgovorna za 7 % svetovne porabe, povpraševanje po premogu pa letno raste v povprečju za 4,1 % med letoma 1990 in 2004. Poraba elektrike se je v istem obdobju povečevala po povprečni letni stopnji 6,2 %. Delež nafte celotni porabi energije v Indiji znaša 36 %, kar uvršča Indijo na sedmo mesto svetovnih porabnic nafte. Skladno s porabo drugih virov energije je tudi poraba nafte v obdobju 2000–2005 rasla z nižjo povprečno stopnjo rasti od rasti gospodarstva (Streifel, 2005, str. 3-7).

Tabela 15: Poraba surovin v % svetovne potrošnje in uvrstitev Indije na lestvici držav

	Delež v svetovni potrošnji (v %)	Mesto v svetovni potrošnji
KOVINE		
Aluminij	3,0	8
Baker	2,3	11
Svinec	1,3	15
Nikelj	0,9	17
Cink	3,1	8
Železova ruda	4,8	5
Proizvodnja železa	3,5	7
ENERGIJA		
Premog	7,1	3
Nafta	3,4	7
Primarna energija	3,6	5
Proizvodnja elektrike	3,8	5
KMETIJSTVO		
Pšenica	13,5	2
Riž	21,4	2
Koruza	2,2	6
Soja	3,7	5
Sojino olje	6,4	4
Palmovo olje	15,3	2
Sladkor	15,2	1
Čaj	17,5	1
Kava	0,8	27
Bombaž	12,8	2
Kavčuk	8,4	4

Vir: Streifel, 2005, str. 6.

Pomembnost Indije in njen vpliv na globalni trg surovin se kaže skozi njen uvoz in izvoz surovin. Indija je pomemben neto uvoznik bakra, svinca in kositra in zaseda visoko mesto v

svetovni porabi. Na drugi strani, torej na strani ponudbe, nastopa Indija kot izvoznik cinka in železove rude, zato ji visoke cene kovin na svetovnem trgu, ki rastejo predvsem zaradi velikega povpraševanja Kitajske, ustrezajo. V splošnem je rast porabe kovin v Indiji vse večja, leta 1999 je rast bila 4,5-odstotna, leta 2005 pa 7,0-odstotna. Vzrok za največji delež rasti pa je večja poraba aluminija, ki se je med letoma 1999 in 2005 v povprečju povečevala za 8 % letno, rast porabe ostalih kovin pa je bila nižja. V prihodnosti lahko pričakujemo vedno večji vpliv Indije na gibanje cen na trgu kovin, predvsem zaradi povečanih investicij v telekomunikacije, energetiko in ostalo infrastrukturo, s tem pa zaradi povečanega povpraševanja (Streifel, 2005, str. 7-11).

Na področju energije je Indija neto uvoznik nafte, njen delež v energetskih virih je 36 %, vendar količinsko zopet manjši od Kitajske, zato tudi na tem področju vpliv na svetovne cene ni velik. Med letoma 1990 in 2003 je Indija k rasti svetovne porabe energije prispevala 9 %, poleg tega je prispevala velik delež povpraševanja po premogu, k rasti katerega je prispevala 19 %, približno enak delež kot ZDA, kljub temu da Indija potroši le 7 % svetovne porabe premoga, v primerjavi z 21 % ZDA. Indija postaja velik neto uvoznik premoga, predvsem zaradi slabše kakovosti lastnega premoga, ki pomeni večje breme za okolje. Poleg tega je Indija k svetovni rasti potrošnje nafte prispevala 8 %, k rasti potrošnje električne energije pa 7 % (International Energy Agency. 2005).

Indija ima pomembnejši vpliv na svetovne cene na področju kmetijstva, kjer je pomemben uvoznik pšenice ter sojinega in palmovega olja. Na svetovnem trgu teh surovin ima Indija vpliv na porast cen, vendar glede na velikost svojega prebivalstva ne tako velik, kot bi pričakovali. Delno je razlog v tem, da je na področju kmetijstva Indija precej samozadostna, zaradi velike proizvodnje pa je Indija tudi pomemben izvoznik nekaterih surovin v kmetijstvu, in sicer sladkorja, riža, čaja in kave.

5. GOSPODARSKI OBETI IN POTREBNE REFORME

Gospodarski razvoj Indije v zadnjih dveh desetletjih, predvsem od devetdesetih let dalje, je zadovoljiv v primerjavi z razvojem v pretekli zgodovini Indije, ko pa ga primerjamo z razvojem Indiji primerljivih azijskih držav, kot so Kitajska, Južna Koreja in Japonska, vidimo, da Indija ni izkoristila vseh potencialov, ki jih kot država z drugim največjim številom prebivalstva na svetu ima. V teh državah je bil trenutni gospodarski položaj dosežen z visoko in stabilno gospodarsko rastjo skozi dve ali več desetletij. Nezadovoljiv vtis še poglobi primerjava zunaj striktno ekonomskih, a vseeno pomembnih področij v gospodarskem in družbenem razvoju, področij, kot sta šolstvo in zdravstvo. V tem delu diplomske naloge bom

opisal nekatere spremembe, ki jih mora Indija izvesti, da bi v naslednjem obdobju obdržala in povečala sedanjo stopnjo gospodarskega razvoja ter s tem zmanjšala razlike do razvitih držav.

5.1. MAKROEKONOMSKE REFORME

Največja potreba po spremembah obstaja na področju makroekonomskih reform za zagotavljanje fiskalnega ravnovesja. Že dalj časa je v pripravi nov zakon o javnih financah, ki naj bi obvaroval proračun pred povečevanjem primanjkljaja. Sprejetje zakona bi omogočilo njegovo izvajanje, katerega bistvo se kaže predvsem v povečanih cenah storitev na področju infrastrukture in energetike, predvsem cene elektrike, vode, transporta itd. S tem bi omogočili pokritje dolgoročnih mejnih stroškov, pa tudi povečanje varčevanja in posledično povečanje investicij v te sektorje, kar bi zmanjšalo pritisk stroškov vzdrževanja in izboljšave infrastrukture na javne finance. S tem zakonom bi omogočili tudi neovirane zasebne investicije v infrastrukturo, kar bi zopet znižalo pritiske na javne finance, izboljšalo kakovost storitev in hkrati znižalo stroške uporabe končnim uporabnikom.

Reform je potreben tudi davčni sistem, in sicer tako tehnično-proceduralnih kot vsebinskih. Treba bi bilo modernizirati davčno upravo, zmanjšati davčne olajšave ter uveljaviti davek na dodano vrednost tudi v sektorju storitev. Naslednje področje, potrebno reformiranja, je javna uprava, ki bi jo bilo treba številčno zmanjšati, istočasno pa izboljšati samo vodenje države. Zmanjševanje javne uprave bi tako hkrati pomenilo privatizacijo posameznih sektorjev, predvsem bančništva. Proces privatizacije bi moral biti izpeljan transparentno in bi moral peljati v konkurenčno industrijsko strukturo, hkrati pa zmanjševati koncentracijo ekonomske moči.

Posledica fiskalnih korekcij bi morale biti zmanjšanje tako kratkoročnih kot dolgoročnih obrestnih mer. Trenutno so na visoki ravni, in sicer so realne obrestne mere 6,2 %, kar zmanjšuje voljo po investiranju. Znižanje obrestnih mer med tri in štiri odstotke bi lahko sprostilo ogromne količine kapitala, ki bi se preusmerile v investicije. Znižanje obrestnih mer je ključno za vzdrževanje deviznega tečaja, ki bi podpiral liberalizacijo mednarodne trgovine (Kelkar, 2001, str. 11).

5.2. MEZOEKONOMSKE REFORME

V naslednjem valu sprememb bo kritična sprememba na mezoekonomskem področju, to so spremembe v infrastrukturnih sektorjih, kot so energetika, transport, telekomunikacije in izobraževalne institucije. Trenutno so ta področja del javnega sektorja, v nekaterih celo vlada

monopol, v nekaterih primerih se je liberalizacija že začela, vendar pa jo je treba izpeljati do konca. V državah, kjer se je liberalizacija javnih sektorjev izvedla, so bili priče 10 do 15 odstotkov večji učinkovitosti v teh sektorjih. Spremembe na teh področjih bi v Indiji lahko prispevale 3–4 odstotke k letni rasti BDP (Kelkar, 2001, str. 14).

Vzpostaviti bi bilo treba novo institucionalno ureditev, kjer bi imela Indijska centralna banka večja pooblastila na monetarnem področju. Nova ureditev bi prav tako povečala pooblastila neodvisnim regulatornim agencijam, kot so Indijska borza in Centralna regulatorna komisija za elektriko²⁰. To bi povečalo zaupanje tako investitorjev kot potrošnikov, s tem pa bi se povečali tudi konkurenca in kakovost ponudbe sektorja.

5.3. MIKROEKONOMSKE REFORME

Bistvo mikroekonomskih reform bi moralo biti povečevanje in poudarjanje konkurence na trgu proizvodov in storitev s pomočjo popolnoma prostega vstopa na trg in popolnoma svobodne mednarodne trgovine. To bi morali storiti s pomočjo zniževanja carinskih dajatev na raven ostalih azijskih držav, kjer je povprečna carinska stopnja 5 %, medtem ko je v Indiji ta povprečna stopnja carinskih dajatev skoraj 25 %. Odstraniti bi bilo treba vse oblike omejevanja prostega pretoka potrošnih dobrin in kmetijskih izdelkov, tudi uporabo antidumpinških ukrepov, kar bi v očeh trgovinskih partnerjev Indije prikazalo Indijo kot verodostojno partnerico in dalo težo indijski trgovinski politiki, po drugi strani pa bi omogočilo bolj učinkovito alokacijo resursov (Kelkar, 2001, str. 16).

Naslednji val mikroekonomskih reform bi moral zajemati trg proizvodnih dejavnikov. Reforme v devetdesetih so vplivale na trg proizvodov in storitev, predvsem z odpravo industrijskega licenciranja in uvoznih ovir. Te reforme so pustile trge, kot so trg delovne sile, nepremičnin, trg kapitala in trg naravnih virov, skoraj nedotaknjene. Najpomembnejše so spremembe na trgu delovne sile. Danes je pomembna fleksibilnost v vseh pogledih, v proizvodnji pa še najbolj na trgu delovne sile, saj le-ta omogoča podjetjem hitro prilagajanje na spremembe v povpraševanju.

Reforme na trgu proizvodnih dejavnikov bi prav tako morale obsegati reforme na finančnih trgih. Te reforme bi morale vsebovati reformo bančnega sektorja, ki je eden izmed najpomembnejših. V tem procesu bi se morale državne banke privatizirati ob budnem nadzoru, divja privatizacija tega pomembnega sektorja namreč lahko privede do krize. V današnjem globaliziranem svetu so negativne posledice globalizacije še intenzivnejše ob šibkem finančnem sektorju.

²⁰ Telecommunications Regulatory Authority of India.

Pretekle reforme so se nanašale predvsem na centralno vlado. Reforme je v prihodnosti treba prenesti na posamezne regionalne vlade, ki so odgovorne za skoraj 40 % vsega proračunskega primanjkljaja. Prenos reform na regionalne vlade bo imel vpliv na izenačenost razvoja posameznih držav, kar je za federacijo, kot je Indija, izrednega pomena (Kelkar, 2001, str. 17–19).

6. SKLEP

V primerjavi s svojo zgodovino je položaj, v katerem je Indija danes, zadovoljiv, ne le zaradi samih dosežkov na gospodarskem področju, temveč predvsem zaradi perspektivne prihodnosti. Trenutno sicer ni blizu zgodovinski ravni ob koncu 16. stoletja, ko je njen bruto družbeni proizvod zadnjič predstavljal pomemben svetovni delež skoraj četrtine svetovnega BDP, vendar je po vmesni skoraj tristoletni podrejenosti Britanskemu imperiju in posledično gospodarski apatičnosti prvič po več kot treh stoletjih na robu tega, da postane globalna velesila. Po večini ekonomskih kazalcev je ta razdalja sicer še precej velika, vendar pa po potencialih, ki jih Indija ima, in po znakih, da se ta azijska velikanka prebujata iz večstoletnega gospodarskega spanca ter da ima resne namene izkoristiti ves svoj potencial, ta dan vendarle ni tako daleč.

Indija ima v 21. stoletju lepo priložnost postati ena izmed gospodarsko in politično najpomembnejših držav. S svojim trgom, ki šteje 1,2 milijarde potencialnih kupcev, predstavlja željo marsikaterim državam in tujim podjetjem po izkoriščanju tega potenciala. Trenutno največja ovira za doseganje vseh potencialov je še vedno precejšnja zaprtost indijskega gospodarstva. Kljub postopnemu odpiranju tujemu kapitalu in lastništvu se zdi, da država še vedno drži vrata na pomembnejših področjih priprta.

Ena najpomembnejših prednosti, ki jih ima gospodarstvo Indije, je, kot rečeno, sama velikost prebivalstva in s tem trga. Ta predstavlja skoraj petino svetovnega prebivalstva. Z gospodarsko rastjo se hkrati povečuje tudi kupna moč, kar bo države vodilo v vse večjo gospodarsko odvisnost od Indije na pravzaprav vseh trgih. Povečeval se bo tudi vpliv Indije na trgu energentov, predvsem premoga, ki predstavlja 36 % celotnih virov energije v Indiji. Z razvojem gospodarstva se bo večal tudi vpliv na cene nafte, več in več prebivalcev Indije, ki ima že danes najštevilnejši srednji razred prebivalcev na svetu, se bo temu razredu priključilo, ob povečani kupni moči pa bo to ustvarilo ogromen potencial. Ko ta razred kombiniramo z delovno aktivnim prebivalstvom, dobimo populacijo, ki bo gospodarstvu skozi povečano varčevanje in posledično investicije dalo zagon za samoiniciativno rast.

V procesu prilagajanja tržnemu gospodarstvu in gospodarskemu liberalizmu se bo Indija morala izogniti nekaterim pastem, kot so napake pri dokončni privatizaciji bančnega sektorja, ki je eden izmed stebrov domačega gospodarstva v vsaki državi, in prestrukturiranju javne

uprave, ki bi morala biti manj obsežna, hkrati pa bolj učinkovita. Predvsem pa bo pomemben naslednji val reform, ki bi moral spremembe na centralni ravni enako uspešno prenesti tudi na regionalne ravni.

V tem diplomskem delu sem prikazal, po mojem mnenju, najpomembnejše razloge, ki so Indijo pripeljali do današnje gospodarske rasti, hkrati pa sem tudi opozoril, katera področja so kritična pri doseganju še boljših rezultatov, ki bi Indijo pripeljali ob bok najpomembnejšim in najperspektivnejšim svetovnim gospodarstvom, predvsem njeni največji konkurentki, Kitajski.

Na dolgi poti k temu, da postane Indija ena izmed globalno najvplivnejših držav v gospodarskem, posledično pa tudi v političnem pogledu, jo čaka še veliko preprek, ki jih mora obiti. Vsekakor pa lahko Indija na prihodnost gleda z optimizmom, saj je večino teh preprek mogoče obiti brez neposredne tuje pomoči. Indija je torej odvisna sama od sebe in od svoje sposobnosti narediti dokončen korak k tržnemu gospodarstvu in svobodnemu trgu na vseh področjih gospodarstva.

LITERATURA

1. Ahya Chetan, Xie Andy: India and China-A special Economic Analysis. New York : Morgan Stanley, 2004. 59 str.
2. Ananthkrishnan Prasad, Jain-Chandra Sonali: The Impact on India of Trade Liberalisation in the Textiles and Clothig Sector. Washington D.C. : International Monetary Fund, 2005. 22 str.
3. Beena P.L. et al. : Foreign Direct Investment in India. 21 str.
[URL: http://www.london.edu/assets/documents/PDF/foreign_dir_investment_india.pdf], 2.2.2007.
4. Clingingsmith David, Williamson G. Jeffrey: India's De-industrialization Under British Rule: New Ideas, New Evidence. Cambridge : National Bureau of Economic Research 2004, 58 str.
5. Contractor J. Farok, Kundu Sumit: The Role of Export-Driven Entrepreneurship in Economic Development: A Comparison of Software Exports From India, China, and Taiwan. Technological Forecasting and Social Change. New York, 71(2004), 8, str. 799-822.
6. Dadachanji B.E.: History of Indian Currency and Exchange, 3. izdaja. Bombay : D.B. Taraporevala Sons & Co, 1934. 115 str.
7. Deepak Mishra: Can India attain the east asian growth with south asian saving rate?
[URL: http://siteresources.worldbank.org/INTCHIINDGLOECO/Resources/AMS_Paper_India_July2006.doc], 2.3.2007.
8. Kelkar L. Vijay: India's Reform Agenda: Micro, Meso and Macro Economic Reforms, Center for the Advanced Study of India.
[URL: <http://www.sas.upenn.edu/casi/papersonline.html>], 14.3.2007.
9. Khanna Vikramaditya: The Economic History of Organizational Entities in Ancient India. Detroit : University of Michigan, 2005. 47 str.
10. Kochhar Kalpana et al.: India's Pattern of Development: What happened, what follows?, Journal of Monetary Economics, Washington D.C., 53(2006), 5, str. 981-1019.

11. Maddison Angus: The World Economy-A Millennial Perspective. Paris : Development Centre OECD, 2001. 384 str.
12. Pivka Hilda Marija, Puharič Krešo: Pravo mednarodne trgovine. 3. izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 365 str.
13. Saran Anshu, Guo Chiquan: Competing in The Global Marketplace: The Case of India and China. New York : Elsevier Inc, 48(2005), str. 135-142.
14. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika: Teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana : Založništvo Ekonomske fakultete, 2002. 732 str.
15. Simmons Colin: De-industrialisation, Industrialisation and the Indian Economy. Salford : Department of Economics-University of Salford, 1984. 783 str.
16. Srinivasan T.N.: China, India and the World Economy. Stanford CA : Stanford University, 2006. 45 str.
17. Streifel Shane: Impact of China and India on Global Commodity Markets Focus on Metals & Minerals and Petroleum.
[URL: <http://siteresources.worldbank.org/INTCHIINDGLOECO/Resources/ChinaIndiaCommodityImpact.pdf>], 20.3.2007.
18. Vijay Joshi, Sanjeev Sanyal: Demographic changes can boost India's growth.
[URL: <http://www.rediff.com/money/2003/sep/09guest2.htm>], 15.2.2007.
20. Virmani Arvind: India's economic growth: From Socialist Rate of Growth to Bharatiya Rate of Growth. New Delhi : Indian Council For Research On International Economic Relations, 2004. 69 str.
21. Vrišer Igor: Nekateri novejši ekonomskogeografski pojmi. Geografski vestnik, Ljubljana, 2001, 5, str. 49-59.
22. Wikipedia.
[URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/>], 2.2.2007.

VIRI

1. Central Statistical Organization (CSO) India.
[URL: http://www.mospi.nic.in/cso_test1.htm], 22.2.2007.

2. Corruption Perceptions Index 2000. Transparency international.
[URL: <http://www1.transparency.org/cpi/2005/cpi2005.sources.en.html>], 2.3.2007.
3. Corruption Perceptions Index 2005. Transparency international.
[URL: http://www.respondanet.com/english/anti_corruption/reports/TI_2000_EN.html],
2.3.2007.
4. Economic History Services: Exchange Rate Between the United States Dollar and Fourty
Other Countries 1913 -1999.
[URL: <http://eh.net/encyclopedia/article/Smiley.1920s.final>], 15.2.2007.
5. Education Outcomes India.
[URL: <http://devdata.worldbank.org/eoutcomes.pdf>], 22.2.2007.
6. Education Profile India 2006.
[URL: <http://devdata.worldbank.org/edstats/SummaryEducationProfiles/CountryData/GetShoData.asp?sCtry= IND,India>], 14.2.2007.
7. Emerging Asia: Outlook, Challenges and India's Growing Role.
[URL: <http://www.imf.org/external/np/speeches/2004/102104.htm>], 29.1.2007.
8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).
[URL: <http://faostat.fao.org/>], 15.1.2007.
9. Foreign Direct Investment Confidence Index 2005. ATKearney.
[URL: <http://www.atkearney.com/main.taf?p=5,3,1,140,1>], 19.1.2007.
10. Geographia.
[URL: <http://www.geographia.com/india/india02.htm>], 3.2.2007.
11. Gordon Jim, Gupta Poonam: Understanding India's Services Revolution.
[URL: <http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/gordon.pdf>],
8.3. 2007.
12. India-A Hub for Globalization.
[URL: <http://www.imf.org/external/np/speeches/2005/010705.htm>], 12.2.2007.
13. India Budget. Economic Survey 2005/2006.
[URL: <http://indiabudget.nic.in/es2005-06/chapt2006/chap68.pdf>], 3.3.2007.

14. India in business: Spezial Economic Zones.
[URL: <http://www.indiainbusiness.nic.in/faq/sez1.htm>], 13.3.2007.
15. India Country Profile 2007. World Bank.
[URL: <http://devdata.worldbank.org/external/CPProfile.asp?PTYPE=CP&CCODE=IND>],
28. 1.2007.
16. Infrastructure In India Requirements And Favorable Climate For Foreign Investment.
Asia Trade Hub. [URL: <http://www.asiatradeshub.com/india/intro.asp>], 5.3.2007.
17. International Energy Agency. World Energy Outlook 2005.
[URL: <http://www.iea.org/Textbase/npsum/WEO2005SUM.pdf>], 15.3.2007.
18. International Trade in Services. UNCTAD Handbook of Statistics Online.
[URL: <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intlItemID=1890&lang=1>], 14.1.2007.
19. Manas: History and Politics. British India.
[URL: <http://www.sscnet.ucla.edu/southasia/History/British/BrIndia.html>], 3. 2. 2007.
20. Science and Engineering Indicators 2002. NSF.
[URL: <http://www.nsf.gov/statistics/seind02/pdfstart.htm>], 18.2.2007.
21. Special Economic Zones: Engines for Growth. Confederation of Indian Industries. 15 str.
[URL: <http://ciionline.org/Northern/regionalfocus/836/images/sez.pdf>], 17.3.2007.
22. World Population Prospects. The 2004 Revision Population Database. United Nations
Population Divison.
[URL: <http://esa.un.org/unpp/2004>], 15.2.2007.

